

HORIA MATEI

PEȘTERA NOVACULUI

Colecția „Povestiri științifico-fantastice”

Revista „Știință și tehnică”

Cuvînt ÎNAINTE

Cele dintii lecturi ne-au fost basmele, poveștile cu haiduci, romanele de aventuri, tot ce se adresa fanteziei noastre, sufletului dornic de călătorii în epoci și tărîmuri depărtate, în trecutul misterios, în viitorul și mai misterios.

Dorul acesta al adolescenței nu e decît nevoia de a ști, de a cunoaște, de a sparge cercul strîmt al cotidianului, de a se avînta în regiuni necunoscute, bănuite și întruchipate dincolo de cadrul redus în care era nevoită să evolueze copilăria noastră.

Cine din generația mea n-a citit și n-a pizmuț pe Robinson Crusoe, pe Guliver, pe eroii lui Waller Scott, Jules Verne sau Fenimore Cooper, cine n-a călătorit cu „Emigranții în Brazilia”, cartea profesorului Ioan M. Rîureanu, cu personajele mitologice ale lui Ispirescu și cu cele istorico-legendare ale lui N. D. Popescu sau Petre Dulfu ?

Între două cărți pline de călătorii pe insule și continente exotice, între populații primitive, de toate culorile, se perindau codrii și bărăganele noastre, chipuri și moravuri din trecut: Gruia lui Novac, Păcală, haiducul isteț care înfruntă potera zapci'ului sau a cîre-serdarului. Și a doua zi, iată pe detectivul ingenios, descoperind pe răufăcătorul, șef de bandă, din Paris sau Londra, iată inventatorul genial care anticipează progresele științei, iată ocolul pă- mîntului în optzeci de zile și iată călătoria în lună. Toate aceste lecturi ne stîmpărau și ne ațîțau setea de ducă, ne ascuțeau mintea, ne instruiău, ne deschideau porțile literaturii de mai tîrziu și ale vieții însăși.

Din păcate nu întotdeauna aceste cărți erau scrise cum trebuie sau traduse într-o limbă curată. Nu totdeauna finalitatea lor era educatoare, mobilizatoare, moralizatoare ... Neghina senzaționalului cu orice chip, crescută din interese comerciale, se alătura grîului substanțial, binehrănitor, binefăcător, nu o dată elogiul crimei, admirația pentru asasinul sau escrocul de mare clasă erau leit - motivul acestor opuri sau opusculă, pe care nostalgia noastră le răsfoia, le devora în taină, în funduri de grădini sau în podul casei.

De aceea o anumită opreliște, exercitată de părinți sau de învățător, punea la index această literatură în totalitatea ei.

Romanul de anticipație, deschizător de vaste orizonturi, de aspirații spre necunoscut, spre cucerirea tainelor planetei noastre sau a constelațiilor

depărtate, era confundat cu narațiunea criminală, cu nuvela scabroasă, cu o gratuită desfășurare de fapte, oameni și peisaje.

Genul s-a compromis. Dar genul trebuia reabilitat, în sensurile lui constructive.

Redacția revistei „Știință și tehnică” și-aluat această nobilă sarcină oferind, pe un preț redus, maselor de cititori tineri sau adulți o colecție variată de scrieri științifico- fantastice, din care nu este exclusă narațiunea istorică. Istoria, chiar în formele ei literare, legendare, rămîne o știință și se Încadrează perfect în preocupările conducătorilor acestei redacții. Scriitori tineri sau vîrstnici sînt chemați să colaboreze la opera de popularizare sub o formă atrăgătoare a științei și tehnicii. Imaginația lor va fi stimulată de aceste focuri ale fanteziei. Talentul literar se poate desfășura în toată voia pe tărîmurile unor investigații neobișnuite, ale unor subiecte altele decît ale romanului psihologic sau ale basmului pur.

În numărul de față, colecția de povestiri științifico- fantastice ne oferă lucrarea unui ziarist, Horia Matei, care, deși tînăr, dă dovada unei maturități scriitoricești remarcabile. E vorba de narațiunea „Peștera Novacului”. O poveste care se petrece în zilele noastre, dar și pe vremea domnitorului Petru Cercel, în regiunea Rucărului, la Piatra Craiului, un amestec de actualitate cu evocări din trecut. În atmosfera aceea idilică, unde ciobanii doinesc din fluier de soc, iar fetele și nevestele cos minunate țesături, poate cele mai frumoase din țara noastră și de pretutindeni, în acea lume patriarhală în cadrul pitoresc al Carpaților, se desfășoară acțiunea povestirii lui Horia Matei. Nu este o simplă literatură semănătoristă, ci evocarea cu tîlc a unor vremi bătrîne, proiectarea în trecut a unei acțiuni, din zilele noastre, amestecul de eroi de acum patru sute de ani cu personaje din actualitate. Aceste personaje sînt un profesor universitar, un istoric, un geolog, o studentă, un pionier, un țăran bătrîn... Oameni cu purtări obișnuite, în viața lor de toate zilele, ei își dau pe față, înaintea unui eveniment neobișnuit, ascunzișurile sufletești: la unii se manifestă onestitatea, curajul, încrederea în om, la alții egoismul, lăcomia, lașitatea.

Scrisă cu poezie, dar și cu erudiție, fanntezie, dar și cu preocupări realiste, istorisirea lui Horia Matei captivează pe lector de la primele pagini și-i ține (atenția încordată pînă la urmă. Cadrul pitoresc, caracterizarea fizică și sufletească a eroilor, dialogul viu, descrițiunile pitorești se îngemănează în „Peștera Novacului”, realizînd o lucrare foarte interesantă, foarte personală, menită să farmece sutele de mii de lectori ai acestei colecții.

Academician VICTOR EFTIMIU

CAPITOLUL ÎNTÎI

În care facem cunoștință cu profesorul Iosif Anton și cu studentul său preferat și unde aflăm de o întîmplare din 1802.

În după-amiaza aceea caldă de la sfîrșitul lui august, profesorul Iosif Anton

se plimba îngîndurat prin livada întinsă care înconjura casa aşezată pe o muche de deal. Jos, de-a lungul văii, pe pajiştile verzi-gălbui mărginite de garduri închipuind curioase figuri geometrice, se zăreau, răsfirate, stogurile de fin - ca nişte căciuli uriaşe şi ţuguiate -, iar mai departe, pe după cotul şoselei prăfuite, casele mărgi- naşe ale Rucărului; în cealaltă parte, către ferăstrăul de apă dinspre Dragoslavele, se ghicea firul argintiu al Dîmboviţei, deasupra căruia plutea parcă un fum albăstrui.

Profesorul Anton venea în fiecare vară la Rucăr. Sosea cu o valiză mică - în care se aflau haina de schimb şi un ibric de cafea - şi cu două cutii mari pline de cărţi şi de fişe umplute cu scrisul lui mărunţ şi nervos. Totdeauna trăgea la moş Petrache Negară, îi plăcea izolarea casei de pe deal, unde avea liniştea necesară studiului, îi plăceau veranda încăpătoare cu geamlîcuri de sticlă colorată, livada largă mirosind mereu a (fin proaspăt cosit şi presărată cu pomi umbroşi. Aici crease - în ultimul sfert de veac - cîteva dintre lucrările care-l situaseră printre Istoricii noştri de frunte şi făcuseră ca faima sa să depăşească graniţele ţării.

De mai bine de un ceas se plimba, cu pipa stinsă în colţul gurii, pe cărarea ce mergea de-a lungul verandei, urmărit de privirea lui Ursu, cîinele mare, lăţos al lui moş Petrache. Din cînd în cînd, profesorul scotea din buzunar ceasul mare, demodat, legat de cheutoarea vestei cu un lăntuş de argint. Gestul era aproape automat, şi de multe ori privirea savantului aluneca, distrată, peste cadranul ceasului, fără să înregistreze realmente ora. Era totuşi limpede că aştepta pe cineva şi cînd moş Petrache - pe care lătrăturile vesele ale lui Ursu l-au anunţat încă de departe - intră pe poartă, cu coasa pe umăr şi desaga în spinare, profesorul îl întrebă:

- Autobusul a sosit ?

Bătrînul, obişnuit să măsoare timpul după poziţia soarelui, lăsă coasa în Iarbă, îşi scoase pălăria veche cu borurile pleoştite şi privi în zare.

- Acuş vine, zise după ce chibzui puţin.

/ Profesorul scoase iar ceasul şi - fără să-l privească - îl puse la loc în buzunarul vestei, apoi îşi continuă plimbarea.

După cîteva minute păru să-şi amintească ceva şi, apropiindu-se de şopronul lîngă care bătrînul se apucase să spargă nişte lemne, îi spuse :

- Deseară avem un musafir la masă...

Fu întrerupt de scîrţîitul porţii vechi cu ţiţini ruginite şi de lătrăturile cîinelui, care anunţau sosirea unui străin. Într-adevăr, pe cărarea ce urca spre casă păsea un tînăr înalt, cu trăsăturile regulate şi cu privirea deschisă,

- Paul! strigă savantul şi alergă în întîmpinarea noului venit, strîngîndu-i mîna cu căldură. Am primit telegrama şi te aşteptam cu nerăbdare.

Porniră împreună pe cărare, întovărăşiţi de lătrăturile din ce în ce mai potolite ale lui Ursu, care-şi dăduse seama că străinul e un prieten.

După ce lepădă rucsacul și se spală cu apă de izvor adusă de moș Petrache într-un ciubăr vechi, tânărul se așează într-unul dintre cele două fotolii de răchită împletită de sub nucul din fața verandei. Savantul luă loc de cealaltă parte a mesei încărcate cu cărți și manuscrise, își umplu pipa cu tutum galben și o aprinse. Cîtva timp tăcură privind peste cruntele dealurilor ce străluceau puternic în bătaia soarelui de după-amiază. Pe pajiști, oamenii care coseau finul cu mișcări regulate păreau niște păpuși mici trase de sfori, pitici din lumea Ideală a basmelor copilăriei.

În sfîrșit profesorul rupse liniștea :

- Nu e un secret pentru nimeni, încep eu, că ai fost studentul meu preferat. încă din primul an de facultate, cu intuiția de profesor bătrîn și experiența mea de peste treizeci de ani, am găsit la dumneata calitățile excepționale care anunțau pe viitorul cercetător, pe omul de știință care va continua lucrările noastre, ale celor din generația mai veche. Nu, nu protesta. Știi că nu obișnuiesc să-mi ascund părerile sub vorbe meșteșugite.

Tăcu o clipă și căută în teancul de hîrtii de pe masă, de unde scoase o mapă de carton.

- Te-am chemat aici, continuă el, ca să te ajut la întocmirea lucrării de aspirantură. Am așteptat vacanța, fiindcă e posibil ca faptele și documentele ce ți le voi înfățișa să nu-ți fie de nici un folos. în cazul acesta, nu mi-aș fi iertat că ți-am răpit timpul. S-ar putea de asemenea ca - pornind de la cele trei descoperiri ce ți le voi împărtăși acum - să întocmești o lucrare care va arunca o lumină cu totul nouă asupra unei întregi perioade din Istoria poporului nostru.

Savantul se opri din nou, privind gînditor către cel așezat în fața lui. Tânărul urmărea cu deosebit interes cele ce-i spunea profesorul. Conversația părea că a captat și atenția lui Ursu, care - așezat pe labele dinapoi - urmărea cele ce se petreceau la masă, aruncînd și cîte o privire spre bucătărie, unde moș Petrache ațîțase focul și cernea mălaiul pentru pregătirea mesei de seară.

- Cele trei întîmplări pe care ți le voi povesti acum, urmă profesorul, n-au în aparență nici o legătură între ele. Spun „în aparență”, fiindcă în realitate s-ar putea să fie strîns legate. Rămîne ca această legătură, a cărei posibilitate eu am dedus-o teoretic, dumneata să încerci a o dovedi practic.

Observînd gestul de nerăbdare al tînărului, savantul zîmbi:

- Ți se pare cam curioasă această introducere... Noi, oamenii de știință, folosim cîteodată metode de cercetare asemănătoare cu cele ale detectivilor din romane. Așa că dă-mi voie să fiu puțin... misterios și în expunerea mea.

- Dar n-am vrut să...

- Am glumit, îl întrerupse savantul. Dar nu e mai puțin adevărat că munca noastră se aseamănă uneori cu cea a detectivilor aflați în fața unui caz misterios, pe care trebuie să-l elucideze prin deducție și cercetări minuțioase.

Profesorul Anton își umplu din nou pipa, o aprinse și, după ce pufăi de câteva ori, continuă :

- Prima dintre cele trei întâmplări - ți le voi expune cronologic - se situează în 1802. Am aflat-o cu prilejul unei vizite făcute la Muzeul din Cîmpulung, în urmă cu câțiva ani. Există la muzeul acesta o bucată de bronz pe care este gravat un fragment din stema veche a țării Românești. Am fotografiat-o-

Savantul deschise mapa și scoase o fotografie mult mărită, pe care o întinse peste masă interlocutorului său. Pe fotografie se vedea destul de limpede vulturul cu crin ■ în cioc, caracteristic vechii steme valahe. În partea de jos, spre stînga, se distingeau patru litere slavone : P A L K. Restul inscripției lipsea.

- R-A-Ș-C, descifra tînărul.

- l-am întrebat pe directorul muzeului, continuă profesorul - un fost student de-al meu -, de unde provine bucata de metal. N-a putut să-mi răspundă pe loc, dar câteva luni mai tîrziu am primit la București o scrisoare de la el în care îmi arăta că fragmentul a fost găsit - în ultimul deceniu al veacului trecut - de către un profesor al liceului din Cîmpulung și donat muzeului. Folosise zeci de ani ca plită la o stîină de la poalele Pietrei Craiului. Om scrupulos și pasionat de istorie, acel profesor de liceu întreprinsese o adevărată anchetă printre ciobani spre a afla unde găsiseră bucata de bronz. Dar aproape nici unul nu-și mai amintea. Toți erau însă de acord că plita aceea se afla acolo de cînd apucaseră ei. Așa scria directorul muzeului în scrisoarea sa.

- Ați spus, dacă nu mă înșel, că este vorba de o întâmplare din 1802...

- Răbdare, tinere, răbdare. Ajung numaidecît și acolo. Câțiva ani nu m-am prea interesat de bucata aceea de metal. Iarna trecută, încă, cu prilejul unor lucrări, am vizitat Muzeul militar din București. Aici, privind mai îndeaproape celebrul tun de la Tîrgoviște, una dintre primele piese de artilerie lucrate în țară, am fost Izbit de unele amănunte. Iată aici o reproducere, în mărime aproape naturală, a inscripției de pe țeavă.

Savantul deschise din nou mapa și scoase încă o fotografie , pe care o trecu tînărului. Acesta o cercetă cu atenție, apoi apropie cele două fotografii și sări în picioare:

- E limpede, strigă. Plita ciobanilor e fragmentul unui tun vechi de la Tîrgoviște. Literele P A HI K vin de la II ET PA ni KO, adică Pătrașcu... Inscripția slavonă, sună:

„Făcut de io Petru Voevod, fiul lui Pătrașcu Voevod, nepot Radului Voevod",

- Așa este, făcu savantul și se lăsă satisfăcut pe speteaza scaunului. Privește mai atent inscripția și vei vedea că la ambele piese litera R - care în slavonă se scrie P - este lungită jos, iar litera K nu are picioarele egale. Dar nu m-am mulțumit numai cu aceasta. Am dat la analiză probe de metal de la cele două piese, iar rezultatul a fost că sînt confecționate dintr-un aliaj de aramă și cositor

aproape identic. Este deci în afară de orice îndoială că fragmentul găsit la poalele Pietrei Craiului provine de la unul dintre vechile tunuri ale turnătoriei de la Tîrgoviște.

- Dacă nu mă înșel, turnătorii s-a făcut prin 1583 sau 1584, după modelul aceleia de la Veneția. De altfel aici lucrau și meșteri italieni aduși din republica dogilor, renumită pe vremea aceea prin armele pe care le fabrica.

- Foarte adevărat, întări profesorul.

- Totuși, zîmbi tînărul, nu văd ce legătură poate avea turnătorii de tunuri de la Tîrgoviște cu o întîmplare din 1802...

- Ești tînăr și grăbit, se necăji profesorul. Apoi, ca și cînd ar fi voit cu tot dinadinsul să pună la grea încercare răbdarea interlocutorului său, începu să-și curețe meticulos pipa, o umplu din nou cu tutunul lui galben și o aprinse, învăluindu-se într-un nor albăstrui. Pe urmă, socotind probabil că fostul său student și-a primit pedeapsa pentru nerăbdarea de care dăduse dovadă, continuă:

- În vara următoare, am venit - ca în fiecare an - aici, la Rucăr. Cu acest prilej m-am deplasat la Cîmpulung ca să cercetez mai în amănunt împrejurările care au dus la descoperirea fragmentului de tun, ce servise drept plită ciobanilor din regiune. Profesorul care-l găsisese murise de mult, dar fiul său mi-a pus la dispoziție un jurnal pe care cercetătorul modest și anonim, dar pasionat și plin de inițiativă, îl ținuse cu meticulozitate. Jurnalul fusese găsit, după moartea profesorului, printre cărțile și lucrările sale. Din cele scrise în jurnal reiese că unul dintre bătrînii baci din regiune ar fi declarat că bucata de metal a fost găsită în 1802. Povestea o știa de la bunicul său...

- Dar cum a reușit ciobanul acela să identifice cu atîta exactitate anul. Mi se pare foarte puțin probabil ca...

- Anul nu l-a identificat nici bătrînul baci și nici măcar zelosul profesor cîmpulungean. Cu voia dumitale, această Identificare mi-am permis s-o fac eu...

Din nou savantul se lăsă pe speteaza scaunului, privind amuzat la fostul său student. Acesta urmărea concentrat propriile sale gînduri. Era vădit frămîntat de cele ce-i expunea profesorul. Cufundați în discuție, cei doi nici nu observaseră că soarele începuse să se ascundă pe după dealurile împădurite dinspre apus, colorînd marginile norilor într-o gamă variată, ce mergea de la roșul cel mai aprins pînă la violet.

- Cum ați reușit, întrebă tînărul, să situați în timp întîmplarea după mai mult de 150 de ani?

- Mi-am permis să copiez din jurnalul cu pricina, urmă profesorul fără să țină seamă de întrebarea ce i se pusese, pasajul care ne interesează.

Scoase din mapă o foaie dactilografiată pe care tînărul citi:

„Declarația lui Gheorghe Boldeanu, cioban la stîna de la Cerdacul

Standului" :

„Bunicul meu îmi povestea, cînd eram mic, că vremurile cînd intrase el pentru prima oară la stîină erau foarte vitrege, și oamenii ajunseseră la sapă de lemn. Boierii asupreau pe țărani, vătăfii furau ca-n codru, slujitorii domnești luau șapte piei de pe bieții oameni, care n-aveau de unde plăti dările tot mai mari. «Pe drumuri se înmulțiseră tîlharii și într-un singur an s-au schimbat trei domni, și care cum venea punea biruri noi și grele»-

Cuvintele „într-un singur an s-au schimbat trei domni" erau subliniate cu creionul roșu.

Tînărul citi mai departe :

„La fărădelegile boierilor și ale ciocoilor s-a adăugat grea urgie care căzu în acel an peste țară. Într-o noapte s-a despicat pămîntul și s-au mișcat munții din loc, s-au dărîmat casele și au betegit pe oameni și nici măcar sfînta biserică a lui Radu Vodă din Cîmpu- lung n-a scăpat. A doua zi dimineața, oamenii care treceau spre oraș au văzut la poalele pietrei celei mari, unde se află Peștera Novacului, fierărie stricată și o roată ruptă. Și popa Ilie le-a spus că e carul arhanghelului Mihail, care a venit să pedepsească pe oamenii Înraîți și păcătoși. Mulți ani nu s-a atins nimeni de fierul acesta pînă l-au cules ciobanii și au făcut plită".

Și în paragraful acesta existau unele sublinieri: „s-a despicat pămîntul și s-au mișcat munții din loc", iar mai Jos : „nici măcar sfînta biserică a lui Radu Vodă din Cîmpulung n-a scăpat".

Povestirea baciului Boldeanu se termina astfel:

„în Peștera Novacului, zice-se că sălășluia haiducul Eftimie, care băgase groaza în boieri și în zbirii stăpîni- rii. În noaptea cînd a căzut urgia peste țară, Peștera Novacului s-a surpat și s-a astupat cu pietroaie mari. Ce s-a făcut Eftimie Haiducul, nimeni nu știe și nimeni nu l-a mai văzut de-atunci."

După ce tînărul termină lectura, profesorul Anton întrebă:

- Acum îți dai seama cum am dedus că toate acestea s-au întîmplat în 1802 ?

- „Într-un singur an s-au schimbat trei domni", murmură celălalt, citind prima frază subliniată.

- Adică în 1802, făcu triumfător savantul. Mai întii Mihai Șuțu pînă în iulie, apoi Alexandru Șuțu pînă la 1 septembrie, apoi Constantin Ipsilanti.

Tînărul sări în sus agitat:

- E limpede, strigă el. „S-a despicat pămîntu! și s au mișcat munții..." Cutremurul! Cutremurul din 1802, care a distrus biserica lui Radu Negru din Cîmpulung. Biserica e monument Istoric ; datează din veacul al XVI-lea și mai tîrziu a fost restaurată de Matei Basarab; grav avariata la cutremurul din 1802, a fost refăcută, douăzeci și cinci de ani mai tîrziu, de Grigore al IV-lea Ghica. Aici e îngropat Nico- lae Alexandru Basarab, care a murit în 1364.

Bătrînul savant dădea din cap satisfăcut.

- Tot ce spui e foarte adevărat. Ai o memorie excepțională. Vei fi un bun profesor de Istorie.

- Nu e chiar așa. Azi dimineată înainte de a lua autobusul spre Rucăr, am vizitat biserica și am avut astfel prilejul să-mi reîmprospătez aceste da'te. Dar, mă Întreb, cum de s-a putut ca în urma unui cutremur să apară subit un tun fabricat cu peste două sute de ani înainte. Fiindcă pentru noi e acum limpede că nu e vorba de roata de la carul arhanghelului Mihail, cum spunea acel popă Ilie, ci de roata tunului valah de la Tîrgoviște...

La clipa aceasta, moș Petrache se apropie și-i pofti la masă. Ultimele raze roșiatice ale soarelui, ce apunea, abia mai reușeau să-și facă dr*un din spatele dealurilor împădu- rite, iar în văi începeau să plutească umbrele serii. De departe, pe după cotul Dîmboviței, răzbătea zvon de tălângi.

- Mi-e teamă că va trebui să amînăm discuția pentru după masă, zîmbi profesorul, ca să nu supărăm pe gazda noastră. De altfel în a doua întîmplare pe care ți o voi relata, moș Petrache Negară își are rolul său...

CAPITOLUL AL DOILEA.

În care e vorba de salba Ancăi, fata învățătorului din rucăr, și de o interesantă scrisoare sosită de la domnul Antonio Aldobrand'mi din Veneția.

După masă, moș Petrache strînse farfuriile și profesorul Anton aduse mașina cu spirt și ibricul de cafea.

- N-am făcut pregătiri deosebite pentru dumneata, se crezu savantul dator să-l anunțe pe musafirul său. Așa mîn- căm în fiecare seară : mămăliguță, lapte, brînză, unt... Produsele stîinii de la Cerdacul Standului, adăugă el zîbind, ale stîinii unde ani de zile a folosit drept plită o bucată din țeava unuia dintre primele tunuri valahe.

Afară se Întunecase, și moș Petrache aduse încă o lampă. Mirosul cafelei umplea veranda, amestecîndu-se cu cel al finului cosit și al florilor sălbatice de munte. Zgomotele de afară se potoleau încetul cu încetul.

După ce-și aprinse pipa și moș Petrache își trase lîngă masă un scauu scund, cu trei picioare, savantul începu să povestească :

- Moș Petrache și cu mine sîntem prieteni vechi. În 1916, la intrarea țării în război, abia împlinisem 20 de ani. Eram sublocotenent într-un regiment de vînători de munte și aveam în compania mea un sergent pe numele Negară Petre...

- Sergent-major, interveni moș Petrache oprindu-se o clipă din îndeletnicirea căreia i se deda cu mare atenție : răsucitul unei țigări groase, din tutun negru, Într-o bucată de ziar ce ținea loc de foiță.

- Da, sergent-major, se corectă profesorul. În septembrie am fost cantonați lîngă Rucăr, aproape de vechea graniță, unde se aflau diviziile a XII-a și

a XXII-a, sub comanda generalului Traian Găiseanu, iar în octombrie am luat parte la luptele de la Matiaș, Valea Pravățului și Lerești. Au fost grele încercări pentru trupele noastre.

Savantul se opri să-și umple pipa, operație care părea totdeauna să-i absoarbă întreaga atenție. Tînărul observă însă - după încruntarea sprîncenelor profesorului - că acesta se gîndea intens, încercînd, probabil, să readucă în memorie unele amănunte pe care cei peste patruzeci de ani scurși de atunci le știrbiseră.

- Plutonul pe care-l comandam era răsîndit printre stîncile cele mari, cu forme uneori ciudate, cu care este presărată coama muntelui pietros unde se află Cerdacul Standului. Aveam misiunea să apărăm drumul îngust și întortocheat, cunoscut sub numele de Poteca Grănicerilor. Locul ales era într-adevăr prielnic. Din spatele stîncilor și tufelor de alun și ferigi, puteam ține sub supraveghere o bună porțiune a drumului șerpuit de la poalele muntelui pînă în vale spre Dragoslavele, unde se aflau clădirile, pe atunci temporar părăsite, ale stînii. Dar trupele germane ale generalului prusac Kurt von Morgen fuseseră peste noapte întărite cu unități de artilerie, care în zorii zilei de «4 noiembrie ne luară sub focul lor ucigător. Fiecare stîncă a fost bătută de obuze, și întregul munte se cutremura din măruntaie. Cred că nici cutremurul cel mare din 1802, de care vorbeam mai înainte, n-a fost mai violent.

Moș Petrache clătină capul în semn de aprobare, și cutele adînci din obrazul ars de soare dădură gurii o expresie amară. Amintirile războiului nu sînt niciodată plăcute.

- Am căzut rănit, urmă savantul. O schijă de obuz m-a lovit în sold, provocîndu-mi o hemoragie în urma căreia mi-am pierdut cunoștința. M-am trezit multe zile mai tîrziu, după ce zăcusem o vreme între viață și moarte. M-am trezit într-o frumoasă amiază de toamnă, într-un pat cu așternut proaspăt mirosind a levănțică, așezat pe o verandă cu geamuri mari, luminoase. E veranda pe care ne aflăm în clipa aceasta, și patul era în colțul acela, unde se află și acum.

Privind într-o parte și foarte încurcat, bătrînul Negară se prefăcea că se caută prin buzunarele sumanului.

- Ce cauți, moș Petrache, îl întrebă savantul făcînd cu ochiul către tînăr.

- Aă... tutunul... nu știu unde l-am pus.

- E pe masă, drept în fața dumitale, rîse savantul și împinse spre bătrîn punga veche, din piele de căprioară, legată cu șiret la băieri.

- Mai tîrziu, continuă el adresîndu-se tînărului, am aflat cum ajunsese aici. Sergentul -- vreau să zic sergentul- major - Negară Petre m-a dus cîțiva kilometri în spinare, pe lîngă liniile inamicului, riscîndu-și viața ca s-o salveze pe a mea.

Moș Petrache, din ce în ce mai încurcat, se căuta din nou prin buzunare, privind cu desperare ba în tavan, ba spre dușumeaua podită cu lemn a verandei.- Iar ai pierdut ceva, moș Petrache, îl luă peste picior profesorul.

- ...chibriturile...

--■ Tot pe masă.

În timp ce bătrînul își aprindea țigara groasă mormăind în barbă, profesorul Anton făcu din nou tînărului cu ochiul. Apoi continuă:

- Deși în memorabila zi de 4 noiembrie trupele romî- nești obținuseră victoria, celebra victorie de la Cîndești- Albești, comandamentul nostru ordonă retragerea, deoarece efectivele noastre erau inferioare celor germane, care, de curînd, primiseră ca întăriri puternice unități de artilerie. Cîteva zile mai tîrziu, trupele germane ocupară întreaga regiune. Moș Petrache, adică tînărul sergent-major Negară Petre de atunci, împreună cu mama sa, care mai trăia, mă îngrijiră cu mult devotament. După trei săptămîni eram aproape complet restabilit și am început să fac scurte plimbări în zilele frumoase ale acelei toamne tîrzii. Într-una dintre aceste zile - îmi amintesc ca azi, era într-o joi, zi de tîrg în Rucăr - am cunoscut-o pe Anca. Era frumoasă Anca, și eu aveam douăzeci de ani...

Savantul tăcu brusc și rămase cu privirea pierdută peste crestele depărtate ale munților, care, în albastrul din ce în ce mai întunecat al serii de vară, se conturau vag în zare. Bătrînul savant zîmbea unei amintiri...

- Dar asta e altă poveste, continuă el- Anca, fata învățătorului din Rucăr, purta la gît o salbă nouă din bani de aur, de care era foarte mîndră. Ca unul ce studiasem istoria, mă pricepeam puțin și la numismatică și am remarcat că salba Ancăi se deosebea mult de cele obișnuite pe care le purtau de obicei fetele în zi de sărbătoare. Nu erau galbenii, bănuții de aur romînești și nici icosarii și mahmudelele turcești, ci monede foarte vechi, în majoritate țechini și du- cați venețieni, florini din cei mai autentici bătuți în monetăriile din Florența, taleri nemțești și scuzi franțuzești. Foarte intrigat, am întrebat-o de unde are salba cu monede atît de puțin obișnuite pe meleagurile noastre. La început n-a vrut să-mi spună, apoi mi-a mărturisit că a găsit monedele - cî- teva zile după bătălia cea mare de la Cîndești-Albești - aproape de Cerdacul Standului, printre sfărîmăturile stîncilor bătute de obuzele nemțești. în cursul unei plimbări pe care am făcut-o amîndoi, mi-a arătat locul: era chiar la poalele muntelui în care se afla Peștera Novacului.

Tînărul tresări și se uită întrebător la profesor. Acesta scutură scrumul din pipă și - fără să țină seamă de întrebarea mută din ochii studentului său - continuă :

- Am uitat să-ți relatez un amănunt pe care te rog să-l reții: Peștera Novacului, vechiul sălaș al haiducului Eftimie, care fusese astupată la cutremurul din 1802, era din nou accesibilă. Un obuz german nimerise stîncă uriașă ce astupa intrarea, prefăcînd-o în țandări. Astfel că, după mai mult de 100

de ani - mai exact după 114 ani -, am fost primul om care a pătruns din nou în această grotă, care fusese ștearsă de pe harta topografică a Pietrei Craiului. E destul de puțin adîncă, formată - după cîte mi-am putut da seama - prin acțiunea de dizolvare a unor ape de infiltrație calcaroase, ca și peșterile de la Polovragi, Ialomicioara, ca și peștera Dîmbovicioara, ce se află la numai cîțiva kilometri de Rucăr. Romantismul vîrstei mele fragede de atunci a rămas profund dezamăgit: n-am găsit urme de oameni primitivi, nici de urși, hiene sau lupi de cavernă și nici măcar vreun semn că haiducul Eftimie trecuse pe-acolo. Eram, ce-i drept, complet nepregătit - nu aveam măcar o lumînare pentru explorarea colțurilor mai întunecoase -, dar mi-am dat seama că obuzul german nu putuse înlătura toate urmele cutremurului; era limpede că pe vremea legendarului haiduc peștera fusese mult mai mare, iar cutremurul din 1802 nu-i astupase numai Intrarea, ci-i prăbușise și bolțile în adînc.

Profesorul se opri și începu să prepare încă un rînd de cafele, Cînd flăcările albăstrui ale spirtului începură să danseze vesele în jurul Ibricului, savantul vorbi mai departe :

- Cîteva săptămîni după aceea m-am despărțit de Anca. Mă restabilisem complet și, împreună cu moș Negară - cu sergentul major Negară Petre -, am plecat prin țara ocupată de trupele germane; auzisem că regimentul nostru se regrupase undeva în Moldova și speram să putem ajunge acolo. N-am mai vorbit cu Anca despre salba ei. Ea credea că un soldat austro-ungar pierduse monedele în timpul bătăliei. Era însă puțin probabil: cine ia cu el în război o colecție de monede din veacurile al XV-lea și al XVI-lea? La despărțire, pe peronul gării din Clmpulung, fata învățătorului mi-a dăruit o monedă din salba ei...

Din nou vorbitorul deschise mapa; de astădată scoase un plic de celofan în care lucea o monedă mică de aur. Tînărul luă plicul și-l apropie de lampă ;

- Dar asta, făcu el după cîteva clipe, e o monedă bătută de Henric al III-lea al Franței! Inscripția se vede foarte limpede.

- întocmai. Henric al III-lea, fiul Ecaterinei de Medicis, ultimul din dinastia Valois. Această monedă este ceea ce se cheamă un „ecu d'or au soleil" și a fost bătută, cum bine ai remarcat, în jurul anului 1580, în timpul domniei lui Henric al III-lea ...

- ... care a domnit, dacă nu mă înșel, pînă în 1589, cînd a fost asasinat de un dominican fanatic.

- Așa este.

Profesorul se lăsă iar pe speteaza scaunului, atitudine pe care o lua întotdeauna cînd un student răspundea deosebit de bine la examen.

Tînărul se simțea ca în anii de facultate, la seminarile și colocviile de Istorie medievală ...

- Fragmentul unui tun construit prin 1580, murmură el, o monedă bătută în jurul anului 1580...

Savantul dădu din cap în semn de aprobare.

- Ți-am spus, continuă el, că cercetătorul istoriei vechi este uneori nevoit să lucreze ca un detectiv : adună fapte izolate, deseori mărunte și aparent fără legătură cu problema ce-l preocupă și clădește cu ele o ipoteză; apoi cercetează pentru a găsi dovezile că ipoteza sa e cea justă. Numai că, adăugă el zîmbind, istoricul nu se ocupă de amprente digitale și nu anchetează pe contemporanii săi, ci caută dovezile sale în cronici și hrisoave, printre ruinele orașelor dispărute și în picturile de pe zidurile vechilor mănăstiri... și uneori chiar în peșteri.

Tînărul sări în picioare agitat :

- Credeți că ...
- Răbdare, tinere, îl potoli profesorul ridicînd mîna. Mai întîi să faci cunoștință și cu cea de-a treia piesă din dosarul meu. După aceea vom discuta împreună ipoteza.

Deschise mapa și scoase o scrisoare dactilografiată de care era atașată, cu o clamă, fotocopia mult mărită a unui document cu pecete.

- Scrisoarea pe care o vezi am primit-o în urmă cu câteva luni de la prietenul meu profesorul Antonii Aldobrandini, directorul Muzeului orășenesc din Veneția. După cum știi, institutul nostru de istorie întreține corespondență cu instituții științifice de specialitate din diferite țări, făcînd schimb de materiale care interesează pe cercetătorii respectivi. Anul trecut am avut prilejul să-i trimit profesorului Aldobrandini - o somitate mondială în ceea ce privește istoria Veneției - unele da'te inedite cu privire la călătorii venețieni care au vizitat Țara romînească și Moldova în secolele al XV-lea și al XVI-lea. Savantul italian s-a revanșat destul de prompt trimițîndu-mi fotocopia unei scrisori descoperite în arhivele orașului Veneția, scrisoare datată 24 mai 1533, în care - după cum vei vedea - e vorba de un voevod valah.

Savantul întinse peste masă fotocopia scrisorii. În timp ce tînărul parcurgea cu oarecare greutate textul vechi Italian, profesorul îi dădea unele lămuriri:

- După cum vezi, scrisoarea este semnată Lucreția Cigala și adresată lui Scipione Cigala din Constantinopole. Știi, probabil, că acesta este numele creștinesc al lui Sinan Pașa, care era de origine albanezo-italiană și trecuse la mohamedanism, spre marea durere a mamei sale. Renegatul Scipione Cigala a urcat toate treptele ierarhiei demnităților turcești, ajungînd mare vizir. Deși papa Clement al VIII-lea l-a afurisit, mama sa, Lucrezzia Cigala, a continuat, după cum vezi, să corespundeze în ascuns cu el'. În mod special îți atrag atenția asupra celui de-al patrulea paragraf,

Tînărul citi rar, traducînd în romînește:

„Și mai află că aici, la Veneția, stă de cîtva timp un pribeag valah care-și zice „Petras Demetrius Princeps et Flaeres Valahiae” și locuiește în palatul Ca

Pozzo, lângă casa Priuli, și are secretar pe un italian pe nume Francisco Sivori și o mulțime de servitori.

Și mai află că acest pribeag vrea să ia din nou tronul Ungaro-Vlahiei, și în palatul lui îl vizitează ambasadorul francez de Maisse și are scrisori de recomandatie de la senatul Veneției și este sprijinit de papa, de regele Franței și de dogele Veneției.

Și mai află că aici, la Veneția, se spune că pribeagul valah va înapoia banii împrumutați când va ajunge iar domn în țara lui, fiindcă atunci când a fugit înspre cetatea transilvană a Barassoviei a ascuns într-o peșteră din munți o comoară cu nestemate și mulți bani.

Și-ți scriu acestea ca prin iscusința ta să zădărnicești planurile pizmașe ale dușmanilor tăi ticăloși, care uneltesc împotriva ta..."

- După toate aparențele, zise profesorul, scrisoarea aceasta n-a ajuns niciodată în miinile temutului Sinan Pașa. Aceasta este, de altfel, și părerea prietenului meu, profesorul Aldobrandini. De ce n-a fost trimisă nu se va afla probabil niciodată. Poate Lucrezzia Cigala s-a răzgândit sau poate că scrisoarea a fost interceptată de un spion al pribeagului voevod valah ,...

Tînărul nu mai era atent la cele ce-i spunea savantul. Privea gînditor reproducerea documentului și murmură :

- O peșteră în munți... înspre cetatea transilvană a Barasso viei...

Din nou se ridică în picioare și începu să se plimbe agitat prin veranda îngustă.

- E limpede, strigă apoi. Sînt convins că...

- Răbdare, tinere, îl întrerupse bătrînul profesor. Știu ce vrei să spui, dar deocamdată e o simplă Ipoteză. Ne trebuie dovezi, dovezi care să transforme ipoteza noastră în certitudine. De aceea te-am chemat aici. Te-am chemat în primul rînd fiindcă ai fost studentul meu preferat, În al doilea rînd fiindcă sînt - oricum - prea bătrîn ca să mă mai cațăr pe munți, și în al treilea rînd fiindcă cercetările noastre îți pot fi de un real folos la întocmirea lucrării de aspirantură. Și acum să facem un plan de bătălie...

Au stat pînă după miezul nopții, aplecați asupra unei hărți, discutînd îndelung, făcînd însemnări, întocmind itinerarii.

Într-un tîrziu, profesorul s-a ridicat îndreptîndu-se din șale, apoi și-a scuturat de cenușă pipa :

-- Trebuie să-ți procuri echipamentul necesar de la Cîmpulung. Nu vorbi cu nimeni despre cele discutate astă- seară. Nu trebuie să uiți nici o clipă că deocamdată e doar o ipoteză. Când crezi că poți porni ?

- Dacă ar fi după mine, chiar acum.

Savantul zîmbi:

- Tezaurul nostru a așteptat aproape patru sute de ani Mai poate să aștepte o zi sau două...

Se despărțiră cu o strângere de mână.

Deși era târziu și avusese o zi obositoare, tânărul nu putu să adoarmă multă vreme. Stătea în pat și visa cu ochii deschiși. Când, în sfârșit, ațipi, cocoșii cântau pentru a doua oară.

CAPITOLUL AL TREILEA

În care e vorba de documentele unei cancelarii domnești și unde se pomenește pentru prima oară de Berthier.

Un grup de patru excursioniști urcau dinspre Rucăr, pe poteca de pădure ce duce pînă la poalele Pietrei Craiului, la stînca mare și ciudat răsucită, cunoscută sub numele de Cerdacul Standului. Drumul în pantă lină era străjuit de molizi înalți și drepți, printre care se zăreau tufe de zmeură și pălăriile viu colorate ale ciupercilor. În dimineața limpede de vară se auzea numai ciripitul păsărilor de pădure, iar de jos, dinspre pășunile din vale, răzbătea cînd și cînd sunetul tălăngilor de la stîna.

Grupul celor patru nu avea nimic deosebit. În timpul lunilor de vară, mii de turiști de felul acestora bătătoresc potecile munților noștri, bucurîndu-se de aerul proaspăt și de frumusețea priveliștilor carpatine.

Cel care mergea în frunte era un bărbat de vreo 30 de ani, cu trăsăturile feței pronunțate ; avea sprîncene stufoase, care aproape că se împreunau deasupra nasului cam borcă- nat, ceea ce făcea să pară că are ochii mici. Abundența părului din sprîncene era parcă o compensație pentru faptul că pe cap părul se rărise într-un început de chelie. Mihai Munteanu era geolog și nu scăpa nici un prilej să arate tovarășilor de drum cunoștințele sale de specialitate. Uneori se oprea, cerceta pămîntul și explica :

- Ne aflăm pe un sol scheleto-turbos, care vestește turbăriile regiunilor înalte.

Ajungînd pe vreo coastă de munte, ținea să-i anunțe pe ceilalți că :

- Aici se îmbină destul de curios unele șisturi paleo- zoice de cristalinitate ridicată, cu conglomerate din cretacicul inferior.

Aceste remarci, a căror semnificație o înțelegea numai el, atrăgeau glumele celorlalți. Mai ales Ileana, logodnica lui, nu scăpa nici un prilej să-l ia peste picior:

- Parcă ai explora Antarctica sau izvoarele Amazoanelor și nu o potecă pe care ciobanii din Bucegi o bat de mii de ani.

Ileana Velescu era studentă la filologie și îndrăgostită de Istorie, pe care o studia cu pasiune. Era blondă, de statură potrivită ; ochii mari, verzi aveau o scîlpire de umor. Bună camaradă, ținea pasul cu ceilalți și nu se plîngea de oboseală, cu toate că, pe alocuri, drumul accidentat solicita eforturi serioase din partea excursioniștilor.

Luase în excursie și pe fratele ei mai mic, Costel, un băiat de 10 ani, vioi și

neastîmpărat, care se cățara pînă în vîrfurile brazilor și imita strigătul cucului sau dispărea cîte un sfert de ceas, pentru ca apoi să apară zgîriat pe genunchi, cu cămașa ruptă și cu cravata de pionier plină cu zmeură proaspăt culeasă.

- De ce nu stai lîngă noi, îl dojenea sora lui. Vrei să cazi într-o prăpastie ? Nu te mai lău niciodată cu mine.

- Lasă-l, intervenea Paul Coman. E doar vacanță. Curînd intră din nou la învățătură ...

Ultimul membru al grupului, profesorul Coman - în care cititorul va recunoaște, fără îndoială, pe vizitatorul și fastul student preferat al savantului Iosif Anton - se atașase celorlalți abia la Cîmpulung. Avea cam aceeași vîrstă cu geologul Munteanu, pe care-l cunoștea de mult. Era acum mai îngîndurat ca de obicei; vorba lui molcomă accentua impresia de seriozitate, de preocupare, a feței sale; părea că se gîndește îndelung înainte de a spune ceva, chiar dacă era vorba de lucruri lipsite de însemnătate.

Cu o zi înainte, la Cîmpulung, în timp ce-și achiziționa unele lucruri trebuincioase excursiei pe care avea de gînd s-o întreprindă, îi întîlnise pe ceilalți. Hotărîseră să facă împreună prima parte a drumului, după care Paul Coman urma să rămînă la stîna de lîngă Cerdacul Standului, unde se afla Peștera Novacului, iar ceilalți să-și continue excursia înspre Piatra Craiului.

Cu unul dintre camioanele exploatărilor forestiere făcuseră drumul pînă la Rucăr, de ude porniseră o dată cu răsăritul soarelui, așa că pe la orele 9 au ajuns la Cerdacul Standului, prima etapă a excursiei. Cîteva sute de metri mai departe, lîngă un izvor cu apă limpede și rece, s-au așezat să se odihnească și să mănînce. Cu acest prilej, zmeura culeasă de Costel fu foarte apreciată ca desert și îi atrase laude chiar din partea sorei sale, care de obicei îl dojenea.

După-masă, bărbații aprinseră țigări; Ileana spăla tacămurile de aluminiu la izvor, și Costel alerga după fluturi ca să-și îmbogățească insectarul.

- Frumoasă regiune, remarcă geologul.

- Da, splendidă, aprobă Coman.

- Ai fost tăcut tot timpul. Nu știi dacă ai scos douăzeci de vorbe în total. Ești îngîndurat, pari preocupat de ceva.

Tînărul profesor lăsă privirea să-i alunece departe, peste creasta stîncoasă a Pietrei Craiului, deasupra căreia -goneau nori alburii mînați de vînt.

- Da, răspunse într-un tîrziu, mă preocupă într-adevăr ceva. De cîteva luni nu-mi dă pace ...

Mihai Munteanu se întoarse și privi cu atenție fața serioasă a prietenului său.

- _____ Nu vrei să-mi împărtășești această preocupare a ta? Poate să-ți fiu de folos, cine știe ? Se spune că două minți judecă mai bine decît una singură. E ceva grav?

Celălalt ,zîmbi fără să vrea, și trăsăturile feței i se destinseră.

- Nu. Nu e grav. Ț în legătură cu -cercetările mele. Știi că am studiat istoria și acum fac aspirantura. Mă frământă o chestiune legată de lucrarea pe care o întocmesc pentru aspirantură.

Geologul izbucni în râs.

- Ei, bată-te să te bată! Și eu care credeam că cine știe ce nenorocire ți s-a întâmplat. Ce temă are lucrarea ta '(

-- Despre viața și domnia lui Petre al III-lea, a lui Petru Cercel, cum i se mai spune.

- Și ce poate fi atât de complicat în aceasta ? Nu mă pricep prea bine la istorie, dar cred că s-au scris mii de pagini despre acest voevod al tău. Nu văd de ce te frământă atât. Ai un talent deosebit să-ți creezi probleme.

Profesorul Coman nu răspunse. Privea În zare, înspre Înălțimile stîncoase ; părea că s-a închis iar în el. Fără nici un motiv, Mihai Munteanu avea impresia că mersese prea departe. Ileana, care se întorsese de la Izvor și ștergea tacîmurile cu un șervet, interveni:

- Iartă-l pe Mișu. E cam repezit. El, ca geolog, se ocupă de pietre, care n-au suflet. Nu înțelege cît de frumoasă e Istoria, cum îmbină ea legenda cu viața, cum filele îngălbenite ale nnui letopisetz sau pergamentul unui hrisov cu peceti îți pot dezvălui sufletul - măreț sau meschin, generos sau lacom, iubitor sau plin de ură - al unor oameni care au trăit cu veacuri în urmă... Ca să simți farmecul minunat al Istoriei, trebuie s-o cunoști și s-o iubești.

Studenta vorbea cu aprindere. Ceilalți doi o priveau, uimiți oarecum de pasiunea pe care o puneă în ceea ce spunea. Dar, după o clipă, ea începu să zîmbească și întrebă :

- De ce tocmai despre Petru Cercel? A domnit, mi se pare, numai doi sau trei ani. Sînt atîția voievozi mai mari, mai viteji, despre care s-ar putea întocmi lucrări interesante.

Profesorul se însufleți.

- Cred că te înșeli. Istoria noastră cunoaște foarte puțini voievozi care au avut o viață atât de interesantă ca Petru Cercel. Era deosebit de cult. Studiase pe clasici, vorbea mai multe limbi, scria poezii în italienește. A stat mulți ani În Franța, la curtea regelui Henric al III-lea ; a călătorit mult, a fost la Constantinopole, în insula Rodos, la Veneția, în Polonia și în Siria, la Viena și în aproape tot Occidentul. Coresponda cu Ecaterina de Medicis, cu împăratul Maximilian al II-lea, cu ducele de Guise. A ridicat Biserica domnească din Tîrgoviște și a construit prima fabrică de tunuri din Țara Romînească, după modelul celei din Veneția. Dar nu e mai puțin adevărat că unele documente arată că a pus biruri grele, că a organizat asasinarea unor sftnici apropiați de-ai săi...

- Atunci de ce te frământă atât ? îl întrerupse geologul. Văd că tema lucrării e interesantă și - ceea ce e mai Important - îți place.

- Dar nu e vorba de temă. Altceva mă frământă. Cum să redau cît mai

aproape de adevăr firea acestui voevod, trăsăturile sale sufletești, cum să consider domnia lui, rolul său în istoria atât de agitată a Valahiei din a doua jumătate a secolului al XVI-lea ? A fost el într-adevăr o personalitate strălucită prin cultura sa, un voevod luminat, un reformator care a opus rînduierilor turcești, retrograde, pe cele apusene, pe cele din Italia Renașterii, din Franța lui Ronsard și a lui Montaigne ? Sau a fost - ca atîția alți domnitori al secolului său - un aventurier lipsit de scrupule, un om stăpînit de lăcomie și de setea de a parveni, sinistru prin asasinările pe care le-a poruncit, odios prin nemiloasa exploatare a poporului, pe care l-a împovărat cu biruri grele?

Vorbind, Paul Coman se plimba agitat prin iarba micii poieni. Părea că nu se adresează celor ce-l ascultau, ci că stă de vorbă cu sine însuși. Fără să-și dea seama, ridicase tonul, iar Costel, care era în apropiere, lăsase fluturii și gîzele, venind să asculte cu ochii mari.

După cîteva clipe de tăcere, Munteanu întrebă:

- Ai cercetat toate documentele, cronicile ? Poate acolo să găsești răspunsul la problemele care te frămîntă.

- Luni și luni de-a rîndul, zi de zi, n-am ieșit din bibliotecă. Am studiat cîteva sute de documente referitoare la acea epocă și am studiat ce au scris învățații noștri despre Petru Cercel. Am devorat literalmente cronica lui Radu Popescu și Letopisețul Cantacuzinesc, am citit mii de pagini despre Valahia din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, dar în zadar. Cronicarii se contrazic, iar Istoricii au fiecare altă părere. Atunci care-i adevărul ? întregul material documentar e pregătit; nu rămîne decît să mă așez la masa de scris și să aștern pe hîrtie lucrarea. Dar cum s-o fac ? îmi lipsește Ideea centrală, firul roșu al Ariadnei, care să mă scoată din labirintul informațiilor contradictorii, îmi lipsește o șiră a spinării pe care să se axeze întreaga lucrare. În nici un caz nu vreau să fac un studiu pur informativ, obiectivist.

Profesorul tăcu o clipă, apoi adăugă':

- Tovarășa Ileana avea dreptate cînd spunea că cel care studiază istoria trebuie să dezvăluie sufletul eroilor așa cum se reflectă în însușirile și în atitudinea lor. Petru Cercel a fost măreț sau meschin, generos sau lacom? A fost, un om de o deosebită noblețe sufletească sau un asasin odios. (Abia după ce voi rezolva această problemă, voi putea trece la redactarea lucrării.

- Cum crezi că o vei putea, rezolva? interveni studenta. Dacă documentele și cronicile se contrazic...

- Cercetătorul istoriei trebuie să lucreze uneori ca un detectiv, începu Paul Coman gînditor, apoi se opri amintindu-și de făgăduința dată profesorului Iosif Anton. „Nu trebuie să uiți nici o clipă - îi spusese savantul - că deocamdată e doar o ipoteză..."

- Cum vei rezolva problema? continuă el, deocamdată nu știu nici eu. Fapt este că de la Petru Cercel au rămas foarte puține documente. Știm că ducea,

o corespondență asiduă cu personalități de seamă din numeroase țări, dar nu avem decît puține scrisori. A scris numeroase poezii, dar În afară de imnul apărut în culegerea lui, Ștefan Guazzo „Dialogghi Piacevolo", tipărită la Veneția în 1586, nu cunoaștem nimic. De la acest voevod cărturar, care vorbea și scria în mai multe limbi, ne-au rămas mai puține documente decît de la mulți dintre predecesorii și urmașii săi. Unde sînt aceste documente pe care cu siguranță că le păstra, după obiceiul prinților pe care i-a cunoscut în Apus și cu care întreținea relații de prietenie ?. Dacă aș găsi materialul acesta, problema ar fi rezolvată.

- Ești sigur că asemenea documente au existat ? întrebă studenta.

- Iar dacă au existat, interveni și geologul, poate au fost distruse. Sînt aproape patru sute de ani de atunci...

- Sânt sigur că au existat. Petru Cercel avea ca secretar particular pe un oarecare Bertiuier, pe care i-l dăduse Henric al III-lea, regele Franței, de asemenea pe italianul Francisco Sivori, care-i fusese atașat de către AKonso d'Este, ducele Ferrarei. Mai ales Berlhier era foarte priceput în treburile de acestea; slujise înainte ca secretar la diferite personalități de seamă din Franța și Italia; l-a urmat pe meleagurile noastre pe voevodul valah cînd acesta - în urma stăruințelor regelui Franței - a fost numit domn al Țării Românești. Dacă actele cancelariei domnești n-au fost distruse, dacă mai există și pot fi descoperite, ele ar pune poate într-o lumină cu totul nouă relațiile principatelor cu forurile diriguitoare din Constantinople, cu Transilvania lui Sigismund Bathory și Polonia lui Ștefan Bathory, cu Rusia lui Ivan cel Groaznic, cu puterile apusene din vremea aceea. În orice caz, documentele ne-ar dezvălui sufletul acestui voevod, asupra căruia s-au emis teoriile cele mai contradictorii.

- Și unde crezi că s-ar putea găsi ? întrebă studenta. Paul Coman se uită gînditor la ea. Apoi privirea îl alunecă din nou peste crestele stîncose ale Pietrei Craiului, deasupra căroră se învîrtea în zbor un șoim. Se adunau nori cenușii care vesteau ploaia. Răspunsul întîrzie cîtva timp, după care veni scurt și neașteptat:

-- Poate că la cîteva sute de metri de locul unde ne aflăm acum.

CAPITOLUL AL PATRULEA.

În care Paul Coman vorbește de cele trei drumuri dintre Țirgoviște și Brașov, iar Costel se dovedește a fi mare amator de filme de aventuri.

Declarația laconică și neașteptată a profesorului de Istorie produse reacții felurite la cei trei tovarăși de drum ai săi.

Ileana Velescu tresări, Iar geologul ridică și el uimit capul. Costel uitase de cutia de carton pe care o ținea în mînă și în care cîteva gîze se zbăteau și zumzăiau desperate de captivitatea ce le fusese impusă.

- Ce vrei să spui cu asta ? întrebă studenta. Ce să caute documentele

lui Petru Cercel la poalele Pietrei Craiului?

Profesorul se lăsă în Iarbă și începu să desfacă una dintre cataramele de piele ale rucsacului său. În timp ce cotrobăia printre niște hîrtii aflate în buzunarul exterior al rupsacului, explica :

- La 16 aprilie 1585, Petru Cercel părăsea Țîrgoviștea îndreptîndu-se spre Transilvania. Boierii îl trădaseră, luînd drumul Giurgiului ca să se plîngă turcilor. Voevodul ducea cu el 500 de soldați și 43 de care încărcate cu bani - tot tezaurul țării -, cu pietre prețioase, cu haine și mobile scumpe. Cronica nu spune pe ce drum a (mers. Se știe numai că, ajuns la Brașov , la vechea cetate a Berassoviei, cum se spunea pe atunci -, a fost prins și reținut în închisoare de către magistratul Fogors, care i-a confiscat și averea. A evadat și - după multe peripeții - a ajuns din nou în Italia, sărac lipit. În urma protestului sultanului Murad al III-lea \ brașovenii sînt nevoiți să înapoieze turcilor prada bogată luată de la principele valah ; dar, de data aceasta, sînt numai 14 care cu mobilă și bani, care sînt îndreptate spre Constantinople. Se cunoaște și conținutul : 125,000 de dinari, 722 galbeni de aur, un mărgăritar mare pe care domnitorul îl purta la ureche, un sigiliu în valoare de 240 de galbeni, 14 haine de brocard și catifea, blănuri de rîs și zibelină, hamuri cu inele de aur și de argint, încrustate cu pietre prețioase.

În timp ce vorbea, Paul Coman scosese din rucsac o hartă și o desfăcuse pe iarbă în fața lui.

- Se pune întrebarea, continuă el, unde au rămas celelalte 29 de care ? Nu e nevoie să fii cine știe ce matematician ca să socotești că, plecînd din Țîrgoviște cu 43 de care și sosind la Brașov cu 14, pe drum au rămas 29 de care. Chiar dacă admitem că magistratul Fogoras și brașovenii săi au reținut pentru ei o parte din bogățiile confiscate, rămîne totuși o diferență apreciabilă. În afară de aceasta, Berthier, secretarul particular al voevodului, a dispărut și el pe drum. El a plecat din Țîrgoviște, dar nici un document nu menționează că a sosit la Brașov. Berthier ținea arhiva lui Petru Cercel.

Profesorul se aplecă asupra hărții. Ceilalți se strînseră în jurul său, ascultînd explicațiile pe care Paul Coman le sprijinea urmărind cu creionul, pe hartă, itinerarile.

- De la Țîrgoviște la Brașov, voevodul și suita sa puteau alege trei drumuri. Le-am însemnat pe hartă. Primul este drumul neguțătorilor brașoveni, care duce de la Țîrgoviște, pe lingă mănăstirile Dealul și Golgota, peste Morenii de astăzi - care pe vremea aceea nu era centrul industrial de acum, ci, probabil, un Cătun cu cîteva case răsirate pe o coastă de deal -, apoi pe valea Teleajenului și peste vama de pe vechiul drum al Buzăului, la Brașov.

- Acesta este drumul firesc pe care trebuia să-l ia voevodul, Intervenii Ileana Velescu. Drum bătătorit de chervanele brașovenilor, care veneau uneori tocmai de la Lipsca, îndreptîndu-se spre orașele Orientului, în special spre

Constantinopole, încărcate cu catifele, dantelă și brocarte, cu arme și porțelanuri. Și tot acesta era drumul pe care-l luau produsele românești, ceara și mierea, vînatul și vinurile, foarte apreciate pe vremea aceea la Brașov și mai departe, la Lipsea și pînă la Veneția.

- Așa este, făcu tînărul profesor. Și tocmai aceasta mă face să cred că Petru Cercel nu a ales drumul acesta, era prea bătătorit, era drumul oficial. Mihnea Vodă avea partizani destul de numeroși în țară, care încercau să împiedice

fuga lui Cercel cu visteria și bogățiile palatului domnesc. Pe de altă parte, Sultanul Murad al III-lea își avea funcționarii săi la vama Buzăului. Și nici magistratul Fogoras al Brașovului, legat prin puternice relații comerciale de Poartă, nu putea să-l primească pe fugarul domn valah ca pe un călător oarecare, venit pe drumul obișnuit.

Profesorul tăcu o clipă, apoi continuă:

- Un al doilea drum posibil e cel care urcă de la Tîr- goviște pe valea Ialomiței, pe la Pucioasa, Pietroșița și Moroieni, apoi peste munți la Târzburgul săsesc, Branul de astăzi. De-aici, prin Rîșnov, e cale de cîteva ceasuri pînă la Brașov.

- E un drum foarte dificil, remarcă geologul. L-am făcut în urmă cu cîțiva ani, cînd eram student, în cadrul excursiei de studii.

- Da, e dificil. îndeosebi porțiunea dintre Moroeni și Bran, peste munții Leaotel, e aproape inaccesibilă. Aceasta m-a făcut să părăsesc ipoteza că Petru Cercel ar fi ales calea aceasta. Nu trebuie să uităm că ducea cu el 43 de care grele.

- Atunci, strigă studenta urmărind cu atenție harta, mai rămîne un singur drum : cel lîngă care ne aflăm acum.

- înțeleg, în sfîrșit, de ce ai insistat să mergem pe-aici, interveni geologul. Cînd ne-am întîlnit la Cîmpuluug, noi aveam cu totul alte proiecte. Voiam să urcăm Făgărașul. Dumnealui, zise întorcîndu-se spre studentă, o pornise pe urmele lui Petru Cercel. Numai că a întîrziat cam cu patru sute de ani.,

Cîteva clipe domni tăcerea, întreruptă numai de susurul izvorului și de fișuitul vîntului printre acele brazilor. Pe urmă geologul rîse scurt:

- E absurd., absurd., să crezi că după aproape patru veacuri vei putea găsi în felul acesta răspunsul la problema care te frămîntă. Acest răspuns trebuie să-l cauți în documentele prăfuite ale arhivelor și bibliotecilor, nu pe înălțimile ozonate ale Pietrei Craiului.

Petre Coman se aprinse la față și păru gata să izbucnească, dar în urechi îi sunară cuvintele profesorului Iosif Anton, omul la care ținea mai mult ca la oricine : „O ipoteză... numai o ipoteză...” Pături harta și o puse la loc, în rucsac,

- Ai dreptate, zise. E doar o ipoteză, neverificată pînă acum. Dar fiindcă tot mi-am permis o vacanță de două săptămîni... Știi doar că sînt un excursionist pasionat... Drumul de la Rucăr spre Țara Bîrsei e atît de pitoresc...

îi părea rău că se lăsase prins de un entuziasm de moment și dezvăluise motivul ascuns ce-l mînase spre aceste locuri. Și nu pomeni nimic despre planul amănunțit pe care-l întocmise cu două nopți în urmă, împreună cu profesorul Iosif Anton, pe veranda casei lui moș Petrache Negară. Nu vorbi nici de plita ciobanilor de la Cerdacul Standului, nici de salba Ancăi- fata învățătorului din Rucăr, nici de scrisoarea primită de la profesorul Antobrandini.

își strînseră cu toții lucrurile și se pregătiră de plecare.

- Plouă, strigă deodată Costel întinzînd mîna spre crestele din zare.

În focul discuției nu observaseră că nori negri se strînseseră deasupra înălțimilor semețe ale Pietrei Craiului, acoperind soarele și întunecînd cerul. La miazănoapte, înspre cîmpia Bîrsei, cerul era aproape negru,, și o perdea deasă de ceață împiedica vederea.

- În cel mult o jumătate de- ceas, ploaia ajunge și aici, făcu geologul. Unde să ne adăpostim ? Sîntem la patru-cinci ceasuri de casa pădurarului din valea Dîmboviței și cam tot atîta facem și pînă la cabana Plaiul Foi. Nu-mi surîde deloc să stau cîteva ceasuri în ploaie, sub un brad sau în spatele unei stînci.

- E ploaie de vară, încercă Ileana să-l consoleze. Trece repede.

- Dar nu destul de repede ca să nu ne ude pînă la piele. Aversele de vară sînt cele mai puternice.

- Ar mai fi o soluție, interveni profesorul Coman ezitînd. După cum v-am spus, de-aici, de la Cerdacul Standului, aveam de gînd să mă despart de dumneavoastră, De-aici, aproape, pornește o potecă de pădure îngustă și șerpuită, cunoscută sub numele ei vechi de Drumul Grănicerilor. Nu e marcată pentru turiști, o folosesc numai pădurarii și ciobanii. Dacă nu m-am înșelat în calcule, după un sfert de ceas de mers pe această potecă, vom găsi în vale o stîna unde ne putem adăposti pînă trece ploaia.

Șovăi o clipă, apoi adăugă:

- Ceva mai sus se află o grotă, căreia localnicii îi spun Peștera Novacului. Și acolo ne putem, eventual, adăposti.

- Cunoști bine regiunea, făcu studenta zîbind.

■-- Ce vrei, zise cam acru Mișu Munteanu, dacă umblă să găsească hîrtoagele voevodului său... În sfîrșit, n-avem de ales. S-o pornim pe poteca asta a grănicerilor.

După cîteva minute, micul grup porni. Paul Coman mergea în frunte. Nici el nu fusese încă niciodată pe drumul acesta, dar studiase îndelung și cunoștea pe dinafară harta pe care i-o dăduse profesorul Iosif Anton, astfel că în scurtă vreme găsi poteca. Pe alocuri era foarte îngustă, acoperită aproape complet de ramurile arbuștilor de pe margine; pe alte porțiuni, colțuri de piatră și rădăcini noduroase o făceau aproape nepracticabilă.

Costel mergea lîngă profesorul Coman, pe care îl privea cu alți ochi de cînd aflase de cercetările sale istorice. Băiatul nu mai era așa de neastîmpărat ca

înainte și părea preocupat de ceva. Când poteca se lărgi puțin, veni alături de Paul Coman și întreabă :

- De ce-i spunea voevodului Cercel ?

- Fiindcă purta un cercel în ureche. Era un fel de modă pe care o adusese cu el de la Paris, de la curtea lui Henric al III-lea. Tinerii de acolo, așa-ziii „mignoni”, își frezau într-un anumit fel părul, își lăsau barba în formă de cioc, purtau coliere la gât și cercei în urechi. Noaptea cutreierau străzile Parisului în procesiuni, amatori oricând să se bată în duel cu cineva. Când a venit domn în Țara Românească, poporul l-a poreclit Cercel. Așa i-a rămas numele și în istorie.

Costel sorbea literalmente cuvintele profesorului. După ce mai merșeră o vreme tăcuți, băiatul spuse:

- Ce bine ar fi să găsim cele 29 de care ale lui Petru Cercel. Ar trebui să căutăm în peșteră.

Profesorul tresări.

- De ce Î se surprinse întrebînd.

- Fiindcă, de obicei, comorile se găsesc pe insule părăsite sau în peșteri. Am văzut mai multe filme unde se întîmpla așa.

Celălalt rîse și-l mîngîie pe băiat pe părul încîlcit și presărat cu ace de brad:

- În realitate nu se întîmplă chiar așa ca În filme.

- Totuși ar fi foarte interesant, nu renunță Costel la ideea lui.

Mergeau cam de un sfert de oră cînd ajunseră într-un luminiș unde copacii se răreau mult datorită solului stîncos. Drumul continua săpat în coasta muntelui. În vale se zăreau, departe, două clădiri de lemn, ca niște magazine:

- Acolo trebuie să fie stîna, zise profesorul arătînd clădirile care, de sus, păreau ca niște Jucării de copil.

Pînă acolo mai era o distanță bună, greu de parcurs pe coasta împădurită a muntelui. În cealaltă parte, la cîteva sute de metri mai sus, se zărea Intrarea în peșteră, străjuită de blocuri mari, pietroase. Unele stînci păreau să se țină în echilibru printr-o adevărată minune și te așteptai parcă în fiecă clipă să se prăbușească, rostogolindu-se cu zgomot asurzitor.

Cerul se întunecase cu nori grei, plumburii. începuseră să cadă primele picături de ploaie, rare și mari.

- A început mai devreme decît credeam, zise studenta acoperindu-și capul cu gluga hanoracului.

- Nu mai putem ajunge pînă la stîna, făcu geologul. Mi se pare, se adresă el lui Coman, că te-ai cam înșelat în calculele tale.

- Să urcăm pînă la peșteră, strigă Costel. În cîteva minute sîntem acolo.

- Biné, se învoi profesorul. Altceva nu n« rămîne de făcut.

Se întunecase afară ca în amurg. Dar nu un amurg senin de vară, ci unul mohorît, cețos, prevestitor de vreme rea. Ploaia nu se întetise, însă de departe

răzbăteau primele răbufniri de vînt, contrastînd ciudat cu liniștea de pînă atunci. Tunetele se auzeau deocamdată înfundat, de parcă în depărtate copitele a mii de cai ar fi frămîntat stîncile munților.

Deși distanța era scurtă, ascensiunea se dovedi a fi anevoioasă, datorită faptului că trebuiau să ocolească Stîncile prea abrupte și porțiunile cu grohotiș, unde bocancul aluneca negăsind sprijin. Se agățau de tuiile ce creșteau printre crăpăturile pietrelor și căutau să calce mai ales pe micile oaze de mușchi, care ofereau mai multă siguranță decît piatra alunecoasă. Paul Coman și geologul Muntean«, alpiniști încercați, o sprijineau tot timpul pe Ileana Velescu. Cît despre Costel, se cățara ca o veveriță și ajunsese la gura peșterii cu mult înaintea celorlalți.

Ultima porțiune a urcușului a fost cea mai grea. Ploaia se întetise, și excursioniștii erau uzi pînă la piele. Printre pietre începuseră să șiroiască mici izvoare, care se năpusteau cu repeziciune în jos, pe coasta abruptă, pierzîndu-se în pădurea de la poalele muntelui. Tunetele se auzeau din ce în ce mai tare, iar fulgere brăzdau văzduhul întunecat, lumii nînd puternic și ireal stîncile, copacii, norii negri și fețele încordate de efort și ude de ploaie ale oamenilor.

Ajunseră la gura grotei cînd ploaia de afară se transformase într-un adevărat potop.

- Credeam că nu mai ajung, făcu geologul scoțîndu-și rucsacul. Asta nu mai e ploaie, e furtună în toată regula.

Se opriseră lîngă intrare, deoarece în peșteră era întuneric beznă. Se făcuse frig, și hainele ude erau ca de gheață.

- Trebuie să ne scoatem hanoracele, hotărî studenta, altfel riscăm cîte o pneumonie de toată frumusețea.

- Dacă am putea face focul, zise profesorul, rotindu-și privirea prin peșteră.

- Aici a mai făcut cineva foc, strigă Costel arătînd celorlalți rămășițe de lemne arse și cenușă.

- Probabil că uneori se adăpostesc aici și ciobanii, fu de părere Coman.

Găsiră și cîteva lemne uscate, iar în curînd focul plîia într-o adîncitură a podelei de stîncă, în apropiere de intrarea peșterii. Afară ploaia crease o perdea lăptoasă prin care nu se vedea nici la doi pași. întinseră hainele la uscat și se șterseră cu prosoape. Peștera era destul de mică, și fumul înecăcios făcea pe excursioniști să lăcrimeze.

5

Cum stăteau așa ciufuliți și triști în jurul focului, geologul începu deodată să rtdă :

- Arătăm ca niște pitecantropi. Cu mii de ani În urmă, oamenii peșterilor făceau ce facem noi acum.

iiar rîsul lui sună fals în atmosfera apăsătoare care domnea. Afară ploaia

părea să se întetească. Un fulger sfișie o clipă semiîntunericul, luminînd straniu pereții peșterii, și un tunet puternic cutremură din măruntaie muntele, făcînd parcă să vibreze stîncile. Cei din peșteră tresăriră speriați și se strinseră mai mult în jurul focului, care era pe cale să se stingă din lipsă de lemne.

„Așa trebuie să fi fost și pe vremea cutremurului din 1802", se gîndi fără să vrea Coman, apoi își aminti de povestirea profesorului Anton din timpul războiului, cînd obuzele artileriei germane răscoleau stîncile. Unul dintre obuze explodase la intrarea peșterii ; da, chiar a peșterii unde se aflau în clipa aceasta...

Din nou se auzi, asurzitor, bubuitura tunetului, și profesorul simți cum vibrațiile stîncii îi pătrund parcă în creier, provocîndu-i o tensiune nervoasă de nesuportat. Părea că întreg muntele clocotea și avu o senzație ciudată de cădere în gol. Se făcu deodată întuneric. Deschise gura să spună ceva, dar apoi își pierdu cunoștința și nu mai știu nimic.

CAPITOLUL AL CINCILEA.

Unde se vede că nu numai cercetătorii istoriei, dar și geologii sînt nevoiți uneori să lucreze ca detectivii.

Cînd se trezi, i se păru că au trecut mai multe săptămîni de la acea prăbușire care-l făcuse să-și piardă cunoștința. Ileana Velescu era lîngă el și-i puneă comprese pe frunte. Îl durea capul. Deși lumina era foarte slabă, nu putea să stea cu ochii deschiși.

- Ne-ai speriat, auzi el glasul studentei. De aproape două ceasuri mă străduiesc să te trezesc.

- Ce s-a întîmplat ? murmură el ducînd mîna la frunte, unde simțea o durere vie.

Studenta nu răspunse.

- Mai plouă afară î întrebă el apoi.

Din nou tăcere,

- Mai plouă sau a stat ? insistă Coman.

Răspunsul veni încet, aproape șoptit și neașteptat:

- Nu știu.

la început profesorul nu pricepu înțelesul acestor cuvinte. Apoi se ridică în capul oaselor și - strîmbîndu-se din cauza durerii pricinuite de efort - întrebă :

-- Nu știi ? Cum nu știi ? Ce s-a întîmplat?

își roti privirea și deodată inima i se strînse : nu mai văzu intrarea peșterii cu lumina ei cenușie ce se filtra prin perdeaua lăptoasă a ploii întreruptă de fulgerele orbitoare, nu mai auzi răpăitul picăturilor mari pe stînci și nici tunetul care făcea să vibreze rocile și să trosnească din încheieturi parcă însăși inima muntelui. Era o liniște deplină, ciudată,

întreruptă numai de respirația lui zgomotoasă și de cuvintele rare pe care le rosteau și pe care ecoul le multiplica, ^ ducîndu-le undeva departe, în adîncul

muntelui de piatră.

- S-au prăbușit stîncile de la intrarea în peșteră, răspunse într-un târziu studenta la întrebarea mută din ochii lui.

Paul Coman lăsă din nou să-i cadă capul pe rucsacul ce-i servea de căpății.

- Unde sînt ceilalți? întrebă după o vreme.

- Au plecat să caute altă ieșire. Intrarea peșterii s-a astupat, în schimb pereții din fund s-au despicat, creînd un fel de coridor de piatră. Din faptul că aerul se menține respirabil, Mișu a dedus că este posibil să existe o altă ieșire. El se pricepe, e geolog.

Ochii lui căzură asupra unui muc de lumînare care ardea lipit de un colț de stîncă.

- Luam de obicei lumînări cu noi, explică studenta. La cabane nu e întotdeauna lumină electrică.

- În rucsacul meu sînt două lămpi cu baterie.

- Știu, răspunse ea șovăind. Una dintre ele a luat-o Mișu ca să-și lumineze drumul. Nu trebuie să fii supărat că am cotrobăit prin rucsacul dumitale, dar împrejurările excepționale în care ne aflăm... Am găsit și tîrnăcopul mic. Mișu spunea că ai un echipament de geolog, de parcă ai fi prevăzut că va trebui să explorăm o peșteră.

Paul Coman nu se putu stăpîni să nu admire curajul tinerei, care - cu toată situația desperată în care se aflau - dovedea multă stăpînire de sine. Sau poate nu-și dădea pe deplin seama că erau zidiți de vii, că aveau șanse să-și sfîrșească zilele aici, în peștera asta blestemată ?

Se ridică încet, sprijinindu-se de peretele stîncos. Durerea ascuțită, pe care o simțise la început, ceda încetul cu încetul.

- Trebuie să încercăm degajarea intrării, spuse.

- Mișu a cercetat în amănunțime pereții. Sînt masivi. Ne-» trebuie, după părerea lui, cîteva luni ca să putem răzbate pînă afară. Pentru atîta n-avem hrană și nici apă. ...Singura soluție este să găsim altă ieșire.

Profesorul Izbutise să se ridice și se sprijini de zidul de stîncă. Se simțea foarte obosit.

Studenta îl susținu.

- Ești singurul care a avut mai mult de suferit, îi spuse ea. Erai mai aproape- de intrare, Noi, ceilalți, ne-am ales doar cu spaima. Stai și odihnește-te ! Trebuie să așteptăm să se întoarcă Mișu și Costel din expediția lor.

- Nu, spuse hotărît profesorul. Trebuie să pornim după ei. Poate le putem fi de folos, în situația în care ne aflăm, n-avem nici o clipă de pierdut.

Îngrămădiră rucsacurile într-o cavitate a peretelui de stîncă și porniră. Paul Coman mergea înainte, luminînd drumul cu lampa electrică. La început, coridorul era atît de îngust că nu se puteau strecura decît cu mare greutate și adesea trebuiau să se aplece ca să nu se lovească de tavanul scund. După vreo

trei sute de pași, galeria începu să se lărgască și curînd ajunseră la marginea unui puț săpat în stîncă.

Profesorul roti lumina lămpii, făcînd să sclipească cristalele de spat ale pereților calcaroși și ale tavanului boltit, care reflectau razele de lumină cu luciri ireale. Gura puțului avea o lărgime de vreo zece metri. Lumina lămpii nu răzbi pînă la fund, dar, cercetînd pereții, Paul Coman găsi niște trepte săpate în piatră.

- Sînt făcute de mîna omului strigă el, și pereții stîncoși ai puțului îi multiplică vocea, transmițînd-o departe, într-un ecou prelungit. Din loc în loc sînt bătute scoabe de fier, îi arată el studentei. Coborîrea nu e prea grea.

- Oare sînt trainice ?

- Cred că da. De altfel pe aici au trecut și Mișu cu- băiatul. Dacă i-au ținut pe ei, vor rezista și la noi.

Își agăță lampa de șnurul hanoracului și pașii cu băgare de seamă pe prima treaptă. Apoi, încet, începu să coboare. Studenta îl urmă. Puțul se îngusta pe măsură ce se apropiau de fund. După vreo sută de trepte, scara se termina la un fel de platformă ca fundul unui cazan și se pomeniră în fața a două deschizături în stîncă. Printr-una răzbăteau raze slabe de lumină și zvon de glasuri. Recunoscură fără greutate vocea groasă a geologului și chiotele lui Costel, ciudat amestecate și întărite de ecou.

Pătrunzînd în încăperea de unde veneau zgomotele, rămaseră pironiți locului în fața feericului spectacol ce-l ofereau pereții stîncoși, podeaua și tavanul boltit, care reflectau prin milioane de cristale lucioase lumina lămpilor, într-un joc de raze și culori, ca niște focuri de artificii. În timp ce geologul ciocănea cu tîrnăcopul de mîna pereții, Costel alerga de colo pînă colo, încercînd să desprindă cu un briceag cristalele de cuarț, a căror strălucire îi lua ochii. În fața minunatului spectacol, uitară pentru o clipă situația dificilă în care se aflau.

În sfîrșit Costel îi zări și veni spre ei alergînd. Geologul se apropie și el.

- Îmi pare bine, îi spuse lui Coman, că ți-ai revenit. O să avem nevoie de toate forțele noastre.

Îl luă deoparte, ca Ileana și Costel să nu poată auzi, și-i spuse:

- Am explorat cu atenție pereții peșterii. Sînt peste tot masivi și, după părerea mea, numai o minune ne poate salva. O minune ca aceea care ne-a îngropat de vii aici. Grozavă idee ai avut cînd ne-ai propus să ne adăpostim în peșteră...

Profesorul tăcu și plecă ochii în pămînt. Îl dureau capul acolo unde se lovise și se simțea vinovat față de ceilalți.

Ileana auzise totul, deoarece ecoul amplifică puternic sunetele.

- Nu ți-e rușine să vorbești astfel ? interveni ea. Nu e nimeni vinovat de ceea ce ni s-a întîmplat. Doar furtuna aceea blestemată.

Geologul nu răspunse. Îl trase pe Paul Coman într-un colț mai depărtat al încăperii și urmă:

- Această peșteră a avut odată comunicație directă cu exteriorul. Pentru mine ca geolog, aceasta e limpede. Vrei dovezi? Privește aceste plante uscate.

Îi arată pe podeaua înnegrită, aproape de îmbucătura cu unul dintre pereții peșterii, un fel de mușchi uscat, asemănător cu bureții de șters creta de pe tablă :

- E așa-zisul mușchi luminos, care crește în peșteri deschise. Iar frunza aceea decolorată provine de la o specie de ferigă pitică, pe care botaniștii și speologii o numesc *asptemium Irickomancs*. Îți trebuie și alte dovezi ? Ți le poate da Costel.

Îl chemă pe băiat.

- Arată cu ce ți-ai îmbogățit colecția.

Costel abia aștepta să arate descoperirile sale cele mai proaspete. Desfăcu cutia în care ținea broaștele uscate și insectele și scoase mîndru un schelet de reptilă, lung de vreo douăzeci și cinci de centimetri.

- E un proteus anguinus, așa-zisa șopîrlă de peșteră, zise geologul. Să nu crezi că e o specie dispărută. Ba, dimpotrivă, în formațiile geologice vechi nici nu s-au găsit urme. În schimb, astăzi e destul de frecventă în peșterile de la noi din Carinlia și din Dalmația. E de culoare gălbuie-cenușie, trăiește numai la întuneric și are ochii acoperiți cu o pielică.

- Nu crezi că șopîrlele acestea s-ar fi putut strecura pe sus, pe unde am intrat și noi ?

Geologul îl privi ironic.

- Imposibil. Pereții puțului sînt prea abrupti. De altfel coridorul prin care am trecut s-a format abia acum. Asta se recunoaște după structura cristalelor. În schimb puțul și grota în care ne aflăm sînt foarte vechi.

- În ce măsură ne pot folosi toate acestea? Acum cel mai important lucru pentru noi este să putem ieși de-aici.

- Să rezumăm deci concluziile noastre. În primul rînd, știm că ne aflăm într-o peșteră de formație calcaroasă predominantă. Culoarele galben-brune ale unor straturi arată prezența minereurilor de fier, iar cele cenușii-negre, slabe întrepătrunderi de cărbune, în special grafit. Cristalele lucioase provin de la cuarț și de la diferite silicate ; de asemenea am notat prezența unor straturi de spat calcaros dispus în lamele. În al doilea rînd știm că peștera în care ne aflăm a avut o comunicație directă cu exteriorul. Dovadă : mușchiul, frunza de ferigă și scheletul de proteus anguinus. Această comunicație nu mai există însă de mulți ani, deoarece mușchiul, deși foarte rezistent, este complet uscat, iar din pielea solzoasă a șopîrlei noastre n-a mai rămas nici urmă.

- Cînd crezi că a fost astupată peștera ?

Cu vîrful bocancului, geologul răscoli, gînditor, mușchiul uscat de la picioarele lor:

- Știu eu ?! Poate cu cincizeci de ani în urmă, poate cu o sută de ani... sau mai mult.

- Eu cred că sînt mai mult de o sută cincizeci de ani.

- De unde știi ?

- Pînă în 1802 exista aici în regiune o grotă adîncă, neexplorată, căreia localnicii îi spuneau Peștera Novacului. Un cutremur părea că i-a prăbușit pereții. Dar, după cum se vede, n-a făcut decît să-i astupe intrarea. Cred că ne aflăm în vechea peșteră.

- Bine, dar grotă în care ne-am adăpostit ?

- A apărut mult mai tîrziu, în timpul primului război mondial. Fiind situată cam în același loc cu prima, cu cea dispărută, ciobanii din partea locului i-au zis tot Peștera Novacului. De altfel au avut dreptate; după cum vezi, cele două peșteri sînt legate între ele.

- Este un fenomen obișnuit. În Suabia, în Dordogne și în Pirinei se cunosc numeroase grote legate subteran. Unele dintre ele au ieșiri care corespund zeci de kilometri mai departe. Dar să revenim la concluziile noastre. Spuneam deci că peștera a avut o comunicație directă cu exteriorul. Prezența ferigei de tipul asplenium trichomanes și a lui proieus anguinus ne duce însă și la o a treia concluzie: că în peștera noastră a existat apă. Poate că nu curgea pe aici nici un rîu subteran și nici măcar un izvor, dar umezeală era. Feriga nu poate trăi fără umezeală, iar șopîrla de peșteră se hrănește cu mici plante care cresc pe sol umed. Or, după cum te poți convinge, peștera noastră este actualmente complet uscată. Iată deci încă o dovadă că în trecut ea n-avea aceeași înfățișare ; surparea ce a intervenit n-a astupat numai ieșirea, ci și sursa de umezeală. De aci putem deduce că drumul spre ieșire trebuie căutat prin acel perete unde eventual există urme de umiditate. Îmi urmărești raționamentul ?

- Da. Ceea ce spui e foarte logic. Văd că nu numai cercetătorii istoriei, dar și geologii lucrează uneori ca detectivii.

Mișu Munteanu dădu din cap aprobator, apoi continuă :

- Și-acum, a patra concluzie : peștera noastră a fost locuită de oameni. Mărturie pentru aceasta stau treptele din puțul de acces, trepte săpate în piatră de mîna omului. Am spus dinadins „locuită” și nu „vizitată” de oameni, fiindcă numai cel care în mod obișnuit folosește peștera poate desfășura o asemenea muncă uriașă cum este cioplirea cîtorva zeci de trepte în piatră. Este aici o muncă de cinci-șase luni sau chiar mai mult, pereții puțului fiind dintr-o rocă destul de dură. Întrebarea care se pune acum este : ce fel de oameni au locuit aici ? Nu e vorba, desigur, de oameni primitivi de acum o sută de mii de ani, de „oameni ai cavernelor”, cum li se spune. Scoabele de fier bătute în marginea scării de piatră arată că treptele sînt cioplite de un om modern, care avea la dispoziție unelte adecvate unei asemenea munci,

- Un om modern! făcu Paul Coman puțin descumpănit.

Celălalt rîse :

- Noi, geologii, numim „moderni” oamenii care au trăit în ultimele cîteva mii de ani. După cum ziceam, deci, peștera a fost locuită de un om modern. Cine a fost el, cînd a trăit și de ce locuia în peșteră, n-o să aflăm, probabil, niciodată.

- Cred că la aceste întrebări pot răspunde eu, zise calm profesorul. Omul nostru se numea Eftimie; a trăit în jurul anilor 11100 - probabil pînă la cutremurul din 1102 - și se ascundea în peșteră fiindcă îl căutau puterile stăpînirii. Era unul dintre cei mai temuți haiduci ai vremii.

Geologul zîmbi cam amar:

- Iată-ne, prin urmare, destul de avansați. Numai că nu vîd în ce măsură toate acestea ne pot ajuta să ieșim de aici.

- Ai cercetat pereții ?

- I-am cercetat deocamdată pe cei ai încăperii în care ne aflăm. I-am cercetat centimetru cu centimetru. Totul masiv. Nici o urmă de umezeală. N-am putut stabili măcar unde a fost ieșirea, unde s-a produs surparea, și acest lucru mi se pare ciudat. încăperea în care ne aflăm pare să fie de multe mii de ani neschimbată.

- Un singur lucru nu înțeleg, făcu profesorul gînditor. Unde este cadavrul haiducului ? Din informațiile pe care le am, a murit în 1802, zidit de viu, în această peșteră.

- Așa cum sîntem pe cale să murim și noi, se întunecă la față geologul... Pe tine te interesează cadavrul haiducului sau mijlocul de a ieși de aici ? Poate vrei să găsești și arhiva lui Petru Cercel ?

- De ce nu ? șopti profesorul ca pentru sine.

- Da, de ce nu ? se auzi vocea Ileanei Velescu, care se apropiase fără ca ceilalți doi, cufundați în discuție, să observe. De ce nu ? repetă ea. Poate căutînd bogățiile domnitorului să găsim calea de a ieși de aici. Cînd am ajuns la fundul puțului am văzut că se deschideau de acolo două încăperi. Pe asta am explorat-o, ce-ar fi s-o cercetăm și pe cealaltă?

- Are dreptate, sări geologul. Am întîrziat destul de mult aici.,

- În nici un caz, îl întrerupse studenta, n-o să găsim o Ieșire trîncănind ceasuri întregi. În privința asta, Costel e mult mai activ decît voi. Nu stă o clipă locului, umblă peste tot, caută cu înfrigurare.

Se opri o clipă, zîmbind :

- E convins că o să găsească o comoară.

Pe urmă își roti ochii prin peșteră:

- Dar unde o fi? Văd că a dispărut. Băiatul ăsta...

În clipa aceea răsună un țipăt sfișietor, pe care ecoul îl răspîndi lugubru în toate ungherele. Profesorul crezu că-i îngheață sîngele în vine, și studenta trebui să se sprijine de perete, simțind că i se taie picioarele.

În deschizătura care dădea spre fundul puțului apăru Costel, alb ca varul. întinse mîna și, cu dinții clănțănind de un tremur nervos, izbuti să articuleze:

- Dincolo... un om...

CAPITOLUL AL ȘASELEA.

Unde profesorul Anton pornește la drum, iar Mihai Munteanu se dovedește a nu fi acela pe care-l cunoșteam.

Profesorul Iosif Anton se plimba nervos pe veranda casei din dealul Rucărului. Afară ploaia nu mai contenea. Își scoase pipa și începu să îndese tutunul. Apoi rămase cu ea în mînă, uitînd s-o aprindă. Privea prin geamul pe care curgea șiroaie apa murmurînd:

- Ce vreme afurisită... bietul băiat... l-o fi udat pînă la piele...

Spre prînz, ploaia se potoli puțin, și cerul începu să se lumineze. Pe la ceasurile două veni și moș Petrache, care din cauza ploii trebuise să amîne cositul.

- Potop ca ăsta, îi spuse profesorului, n-am pomenit încă. înspre Dîmbovicioara a trăsnet un brad. L-a doborât ca pe-un arac putred. O să vie apele mari.

Profesorul își relua plimbarea mormăi nd neconținut. După o vreme se duse în magazie, unde moș Petrache își ascu- țea coasa.

- La Cerdacul Standului, întrebă, există locuri de adăpost '(Dacă te prinde ploaia, vreau să zic, ai unde te adăposti ?

Bătrînul se gîndi o clipă:

- Este. La stîna din vale. Drum de vreo jumătate de ceas. Mai e, pe urmă, și Peștera Novacului.

Savantul se liniști. Pe urmă întrebă iar:

- Spune, moș Petrache, pe musafirul nostru de-acum două zile nu l-ai întîlnit cumva azi dimineață?

- Cum nu. Era cu încă doi și cu un băiat de vreo zece ani. Urcau pe la Valea lui Ivan, pe poteca ce duce spre Plaiul Foi. I-am văzut de departe. Mi s-a părut că era și o fată printre ei.

- Crezi că au avut vreme să ajungă la stîna pînă n-a început ploaia?

Moș Petrache își scoase pălăria și se scărpină în creștet.

- De I Ce să zic ?... Erau tineri și mergeau voinicește. Eu cred că au ajuns.

Ieșiră din șopron atrași de lătrăturile lui Ursu. Pe șosea treceau, spre Rucăr, doi ciobani mîinînd niște oi.

Moș Petrache potoli cîinele și se duse spre poartă să stea de vorbă cu oamenii. După cîteva minute se întoarse:

- Nu s-a adăpostit nimeni la stîna. Ciobanii spun că a trăsnet mai mulți copaci în pădurea de la Cerdacul Standului și că s-a astupat Intrarea

peșterii...

Savantul tresări. Nespus de agitat, îl apucă pe bătrîn de haină și-l scutură :

- Îți dai seama ce spui? Dacă erau în peșteră... dacă s-au adăpostit acolo...

În următoarea jumătate de oră, savantul fu pradă unei stări de surescitare continuă. Se plimba agitat prin verandă și-l chinuia pe moș Petrache cu întrebări :

- Cum s-a astupat intrarea ?... N-au încercat ciobanii să înlăture stîncile prăbușite?... De ce n-ai cerut lămuriri mai ample Dacă sînt îngropați de vii ?... Poate au murit...

Bătrînul nu răspundea. Privea tăcut și mohorît în pămînt.

Într-un tîrziu, savantul se opri în fața lui moș Petrache :

- Eu sînt vinovat. Eu l-am trimis acolo. Trebuie să facem ceva. Nesiguranța asta mă omoară.

Intră în odaie, își puse bocancii și o manta de ploaie, apoi ieși din nou pe verandă :

- Spune, moș Petrache, un bătrîn ca mine, cît face pînă la stîna de la Cerdacul Standului ? Ajung pînă deseară ?

Fără să spună vreo vorbă, bătrînul se ridică de pe scaunul lui scund, își luă ciomagul și porni înainte. În urma celor doi, Ursu alerga lătrînd vesel la perspectiva plimbării care-l aștepta.

Ajunseră pe Drumul Grănicerilor după-amiază tîrziu. Drumul fusese destul de greu, mai ales că ploaia muiase pămîntul, prefăcînd unele porțiuni în mocirle, unde bocancul se înfunda pînă la gleznă.

Cu eforturi - pentru vîrsta lor de-a dreptul uimitoare se cățărară pe stîncile unde fusese peștera, dar nu mai găsiră nici urmă de intrare. Stîncile prăbușite astupaseră totul.

- Dacă n-aș fi trecut de sute de ori pe drumul ăsta, făcu moș Petrache, aș fi Jurat că n-a fost niciodată peșteră pe-aici.

Savantul se lăsă să cadă pe un pietroi și-și luă capul în mîini. În jurul său simțea stîncile reci și dușmănoase...

Înnoptară la stîna. Unul dintre băieții care fuseseră cu oile pe pajiștea de lîngă Cerdacul Standului povesti că zărise grupul de excursioniști pornind pe Drumul Grănicerilor. Nimeni nu-l zărise însă mai departe, deși unii dintre ciobani fuseseră cu oile pînă aproape de Plaiul Foi.

Profesorul Anton petrecu o noapte foarte agitată. În zori, cu mult înainte de răsăritul soarelui, porni cu moș Petrache spre cariera de piatră de lîngă Dîmbovicioara. Pe la orele nouă dimineața năvăli în baraca unde se afla inginerul care conducea șantierul și spuse, fără nici un fel de introducere :

- Am nevoie de toți oamenii de care dispuneți și de cartușe cu explozibil.

Savantul era neras, plin de noroi și cu hainele rupte de stîncile colțuroase. își pierduse bascul, și părul vilvoi era năclăit de nădușeală.

Inginerul rîse batjocoritor:

- Serios!? De toți oamenii... și de explozibil ?..,

Profesorul bătu cu pumnul în masă :

- Fiecare clipă e prețioasă. E vorba de viața unor oameni.

Inginerul deveni deodată serios. îi arată un scaun :

- Luați loc. Cine sînteți și despre ce e vorba?

Studenta a fost prima care și-a revenit de pe urma spaimei provocate de strigătul băiatului, căruia ecoul peșterii îi dăduse proporții, făcîndu-l să răsune sinistru. Se repezi la Costel și-l luă în brațe strîngîndu-l la piept. Băiatul cuprinse gîtul sorei sale și izbucni într-un plîns nervos, dar ușurător.

Între timp, Paul Coman, care smulsese lanterna din mîna geologului, se repezi afară și din doi pași fu în pragul celeilalte intrări, pe lîngă care trecuseră cînd au străbătut fundul puțului. În fața lui se deschise o încăpere asemănătoare primei, cu pereți stîncoși, ale căror cristale răsfrîngeau lumina. Făcu precaut cîteva pași înăuntru, luminînd treptat de-a lungul pereților și podeaua stîncoasă acoperită cu pămînt zgrunțuros.

După cîteva clipe veni și Mișu Munteanu, care lăsase a doua lanternă studentei și ținea în mînă micul tlrnăcop. înaintară amîndoi cu prudență. Peștera avea mai multe cavități ca niște nișe săpate în zidul de stîncă, pe care le luminau pe măsură ce ajungeau în dreptul lor. La un moment dat, Coman simți cum mîna geologului se încheștează pe brațul său și fu cît pe ce să scape lampa din mînă. În fața lor într-una dintre cavitățile peretelui de stîncă, zăcea cadavrul unui om. În mijlocul obrazului descărnat acoperit cu o pieleță neagră, se căsca gura într-un rînjet oribil. Din mînele sumanului atîrnau mîinile scheletice, crispate de ultimul spasm al morții. Pielea opincilor legate cu nojițe deasupra ȳtarilor de dimie se chircise și crăpase, lăslnd să se vadă unghiile negre.

- E haiducul Eftimie, zise profesorul încet, îndreptînd lumina spre podea ca să scape de oribilul spectacol.

- în orice caz, ăsta nu ne mai poate face nici un rău, rîse geologul.

Rîsul lui suna însă fals, silit.

- Da. E mort de peste o sută cincizeci de ani. Cadavrul s-a păstrat uimitor de bine.

- Lipsa de umezeală... și lipsa de bacterii...

- Ileana nu trebuie să-l vadă.

Tăcură o clipă. După aceea, profesorul zise gînditor:

- Cine l-o fi omorît ? Sau poate că s-a sinucis... Probabil că niciodată nu vom putea lămuri drama care s-a consumat aici, în inima muntelui, acum un veac și jumătate.

- Mi-e teamă că tot aici se va consuma curînd o altă dramă, ai cărei

eroi vom fi - din păcate - noi,

Coman nu răspunse. Simțea aproape în fiecare frază pe care i-o adresa geologul un fel de ostilitate, un reproș pentru faptul că el fusese acela care propusese să se adăpostească în peșteră. Era limpede că Munteanu îl socotea răspunzător pentru nenorocirea ce li se întâmplase.

După un timp, geologul rupse tăcerea :

- Să cercetăm mai departe. Cine știe ce surprize ne mai rezervă blestemata asta de peșteră.

Înaintau încet, luminînd fiecare ungher al grotei. Într-o altă nișă găsiră două pistoale ruginite, un hanger cu mîner de os, a cărui lamă de oțel lucea ca nouă, un brîu ferecat, un ceaun cu pirostrie și alte cîteva obiecte pe jumătate îngropate în pămîntul zgrunțuros care acoperea pardoseala pietroasă.

- E mica avere a haiducului, zise geologul.

- La vremea lor, pistoalele astea au băgat groaza în ciocoi și în oamenii stăpînirii. Puterile a patru voievozi nu l-au putut prinde pe Eftimie haiducul.

- În schimb l-a doborît peștera ; și o să ne doboare și pe noi.

Nici de data aceasta, Coman nu răspunse. Porniră mai departe. Ocoliseră aproape întreaga peșteră, fără să mai găsească nimic de seamă. Ultima nișă, cea de lîngă deschizătura ce dădea spre fundul puțului, era mai mare ca celelalte, formînd ea însăși o mică peșteră. În fund zăriră patru cruci cioplite rudimentar în piatră și înfîpte în pămîntul nisipos. Nu aveau nici o inscripție.

- Parcă ar fi un cimitir, zise Coman.

Lumina lămpii căzu apoi pe cîteva lăzi mari, ferecate în cercuri metalice, ținute în nituri și acoperite cu un strat gros de praf calcaros. Una dintre lăzi era pe jumătate îngropată sub zidul de stîncă al peretelui. Cei doi se apropiară, și geologul încercă să deschidă unul dintre cuiere, al cărui lacăt era de altfel spart. Ajutîndu-se de micul tîrnăcop, pe care nu-l lăsase o clipă din mînă, reuși în cele din urmă, și capacul masiv se ridică încet, scîrțîind lugubru din balamalele ruginite.

Coman îndreptă lumina spre interiorul cufărului, și, în fața strălucirii care-i întîmpină, cei doi se dădură instinctiv înapoi. În razele lămpii de buzunar, sute de obiecte din aur și argint, bătute în pietre prețioase, îngămădite în cufăr, străluceau puternic în mii de nuanțe, reflectîndu-și apele pe pereții peșterii.

Cu mîna înfrigurată, geologul începu să scoată una cîte una bijuteriile, așezîndu-le pe jos, de-a valma. Paul Coman, cu ochii strălucitori, vorbea parcă pentru el însuși:

- Inel de sigiliu cu stema valahă,, spadă cu mînerul înfășurat în sîrmă de aur... brîu ferecat cu rubine... paloș de Genova... cădelniță de argint cu topaze și ametiste... paftale de aur pentru centură... blamidă domnească de mătase purpurie, brodată cu fir și mărgăritare... icoană bizantină cu rama aurită... pahar de împărtășanie încrustat cu safire... cercei cu mărgăritare...

Erau atît de cufundați, încît nici nu observară că în spatele lor apăruse Ileana Velescu ținîndu-l pe Costel de mînă. În jurul cufărului se îngrămădeau obiectele cele mai diferite, umplînd de strălucire întreaga încăpere: inele, cruci bătute în pietre prețioase, ace de cap, talere filigranate, panaghiare paftale încrustate, săbii ungurești și stilete venețiene, brățări, ripide și chivoturi aurite.

- Dacă nu mă înșel, se auzi limpede vocea studentei, am dat într-adevăr peste comorile lui Petru Cercel.

-- Da, zise Paul Coman cu entuziasm. Îți dai seama ce material prețios pentru studiile istoricilor noștri ? Îți dai seama cum se vor îmbogăți muzeele noastre ?

Îi dădu Ileanei și a doua lampă și se repezi înfrigurat să deschidă un alt cufăr. După eforturi destul de serioase reuși:

- Privește! strigă și începu să scoată tot felul de mătăsuri și postavuri. Privește..., Catifele de Ypres și de Louvain, stofă de Flandra - așa-zisul „postav francesc” -, postav de Buda și de Liov, pînză nemțească și Iltvană... sînt cinci sute de ani de cînd au fost fabricate, au făcut mii de kilometri în chervane, au scăpat de Jaful tilharilor și au plătit nenumărate vămi ca să ajungă aici... și stau de aproape cinci veacuri îngropate într-o peșteră. Privește aceste mătăsuri orientale, aceste camhe, tebenci și hazdee. Ce bine sînt conservate. Iată și catifele de Colonia și de Boemia și căptușeli de bogasii, oloviov de purpură, cafterii și camloturi. Pieile acestea rusești de astrahan parcă ar fi proaspăt tăbăcite. Niciodată nu am văzut odăjdii preotești atît de minunat lucrate în mătase și fir, asemenea dvere de adamască \ epitrahile” cu chipuri de sfinți și rucavițe ! cu scene religioase brodate în argint... Acest epitaf înfățișînd „punerea în mormînt” este o piesă unică, fără îndoială opera unui meșter moscovit, reprezentant autentic și caracteristic al artei bisericești ruse din veacul al XVI-lea...

- Pe lîngă bijuteriile din prima ladă, făcu geologul, astea nu fac două parale.

- Te înșeli amarnic, E adevărat că pentru noi au numai valoare istorică. Dar știi ce însemna cu cinci sute de ani În urmă o bucată de catifea flamandă sau un pumnal florentin ? O avere. Erau tot atît de prețioase ca bijuteriile. Bucata asta de mătase de India valora, pe vremea aceea, greutatea ei în aur.

- Totuși prefer bijuteriile. Pentru noi, oamenii secolului al XX-lea, au o valoare mai concretă.

Mișu Munteanu se așezase pe marginea cufărului și ținea în mînă o coroană în cinci vîrfuri, înlobată cu pietre prețioase. O răsucea în toate felurile, examinînd-o cu atenție ; din cînd în cînd - spre a da metalului toată strălucirea sa - sufla și ștergea cu mîneca hanoracului pulberea fină ce se depusese în adînciturile filigranului de aur.

- De-am putea ieși de aici, murmura el.

Între timp, profesorul deschisese ultima ladă, mai mică decît primele două. La vederea conținutului, starea de surescitare în care se afla crescuse :

- În sfîrșit! exclamă el. Iată și adevărata comoară pe care o căutam... comoara păstrată de Berthier.

Își scoase hanoracul și-l întinse pe jos ca să nu se murdărească hîrțile, apoi, după ce dădu deoparte cîteva hrisoave și pergamente cu peceti, scoase mai multe manuscrise și tipărituri. Sufla praful de pe ele și le ștergea cu batista, îndreptînd cîte un colț care se îndoise. Studenta, ținînd lampa electrică, urmărea cu interes deosebit toate gesturile sale.

- Cele mai multe în slavonește, explică profesorul, dar iată și cîteva scrisori redactate în limba latină și unele manuscrise grecești.

Le rînduia pe hanorac după natura lor : într-o parte documentele și scrisorile, în cealaltă parte tipăriturile și manuscrisele legate.

Costel se apropiase și el. Părea să fi uitat cu totul spaima ce-o trăsesese cînd dăduse peste cadavrul haiducului. Băiatul nu înțelegea boabă din ce scria pe hîrțile acelea, dar îl interesau pecetile mari de ceară cu stema valahă și inițialele înflorate în culori ale unora dintre manuscrisele slavonești.

Pe fundul cufărului, învelit într-o pînză, se afla un manuscris mai voluminos, cu copertele îmbrăcate în argint filigranat.

- Jurnalul lui Berthier I strigă profesorul citind însemnarea de pe prima pagină. Iată, înaintea numelui, titlul în grecește: LOGODETES, adică logofăt, iar dedesubt, în latinește, „summus cancellarius et secretarius. De altfel întregul jurnal e scris în limba latină.

- De ce ? întrebă Costel. Secretarul lui Cercel era doar francez...

- Pe vremea aceea, latina era limba oamenilor culti din apusul Europei, Berthier era un om învățat,,.

Coman răsfoi jurnalul, dar scrisul mărunț abia se mai putea descifra la lumina slabă a lămpii.

- Bateria e pe terminate, zise studenta.

- Nici a mea n-o să mai țină mult, făcu geologul. Cîte ai adus cu tine ? se adresă el profesorului.

- Șase în total. Mai avem patru. Dar trebuie să urcăm din nou puțul ca să le luăm. Sînt în rucsac.

- Mai sînt acolo și cîteva lumînări.

Hotărîră ca Paul Coman, împreună cu Costel, să urce pentru a aduce din rucsacuri bateriile, lumînările, alimentele și bidoanele cu apă.

În prag profesorul se întoarse către ceilalți;

- Trebuie să drămuim cu multă zgîrcenie mîncarea și apa, ca să ne ajungă cît mai mult. Cei de afară o să observe dispariția noastră și faptul că Intrarea în peșteră s-a surpat.

- Nimeni nu știe că ne-am adăpostit aici, interveni geologul. Pînă să-i

vină cuiva ideea, o să fim de, mult pe lumea cealaltă, alături de domnul Berthier și de haiducul tău...

- Cineva știe totuși că intenționez să vizitez peștera, zise profesorul scurt, apoi se întoarse și ieși, urmat de Costel.

Un sfert de oră mai târziu, când se întoarseră, auziră voci agitate în grota cuferelor. La vederea scenei ce se desfășura aici, în lumina tot mai slabă a lămpii, se opriră șovăind în prag.

- Cum de nu înțelegi îi striga geologul. Dacă scăpăm de aici, vom fi bogați. M-auzi ? Bogați ca nimeni altul în țara asta. Uite, numai coroana asta valorează o avere... Dacă-i scoatem pietrele prețioase și-i topim aurul, nici dracul n-ar mai recunoaște ce a fost...

Studenta își astupă urechile cu amîndouă miinile :

- E îngrozitor ce spui... îngrozitor.

Geologul se lăsă în genunchi și începu să scotocească prin grămada de bijuterii:

- Perlele astea... și brățara... o avere, o avere imensă. Ne vom cumpăra o mașină de ultimul tip, o să ne construim o vilă pe malul lacului Herăstrău... tu ai să fii nevasta mea, ai să ai rochii multe... blănuri scumpe... O să-mi dau demisia și tu ai să te retragi de la facultate; zi și noapte o sa cheuim...

- Taci, strigă studenta. Strînse pumnii și se uită la el furioasă. Ai fi în stare să furi aceste obiecte, să strici toate minunățiile astea, pentru care un om de știință, un adevărat om de știință, ar da și zece ani din viața lui ca să le poată studia?...

- Ești tânără și naivă. Nu știi ce vorbești. Ești o exaltată. Te-a amețit Coman cu aiurelile lui. Eu sînt un om sănătos, un om cu picioarele pe pămînt. Nu-mi pasă de Petru Cercel, de Berthier, de nici unul din caraghioșii care au trăit în secolul al XVI-lea sau în oricare alt secol... eu sînt omul secolului al XX-lea, al vremurilor noastre și-mi fac viața așa cum înțeleg eu. Iar tu, logodnica mea...

- Nu sînt logodnica ta, țipă studenta în culmea furiei. Sînt clipe în viață cînd înveți să cunoști bine un om, să-l vezi așa cum e În realitate. Abia astăzi te-am cunoscut...

Mișu Munteanu Izbucni în rîs :

- Capricii de femeie ! O să-ți treacă... Să vezi numai ce mașină o să-ți cumpăr...

Coman, care pînă atunci rămăsese pironit în prag, își reveni și socoti că scena durase '-destul. îndreptă lumina lămpii spre cei doi și spuse calm :

- Am adu's lumînările și alimentele.

- Asculți la ușă? se înfurie geologul. Ceea ce este între mine și Ileana ne privește numai pe noi.

Profesorul nu răspunse. începu să desfacă singurul rucsac pe care-l adusese cu sine și unde pusese toate obiectele după care plecase.

- Ne spionezi... nu se lăsă celălalt, Îți place să te amesteci unde nu-ți fierbe oala...

- Vom aprinde deocamdată numai cîte o lumînare, spuse liniștit Coman, ca să economisim bateriile electrice. După socoteala mea, avem lumină pentru treizeci sau patruzeci de ore.

- Iar după aceea, rîse spart geologul, o s-o luăm pe urmele lui Berthier. O să crăpăm ca niște șobolani prinși în cursă.

Paul Coman se întoarse brusc spre el și-l apucă de reverele hainei, scuturîndu-l:

- Nu știu dacă o să scăpăm de aici sau nu. Dar un lucru să știi, domnule Munteanu : cît voi trăi eu, n-ai să te atingi de vreunul dintre obiectele aflate în cuferele acestea. Dacă vom fi salvați, tot ce se află aici, de la coroana asta masivă și pînă la ultimul petic de hîrtie, va fi predat Institutului de arheologie.

- Institutului de arheologie..., îl maimuțări celălalt. Institutului de arheologie..., ca să-ți dea un premiu de cîteva mii de lei! Nu te credeam atît de prost...

Profesorul îi dădu drumul dezgustat. Aprinse o lumînare, pe care o fixă pe un colț de stîncă și se cufundă în lectura manuscriselor și tipăriturilor găsite în cufărul cel mic. Cîteva minute după aceea, studenta și Costel veniră lîngă el, lăsîndu-l pe geolog singur în celălalt colț al peșterii.

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA.

Unde se arată ce conținea jurnalul lui Berthier, iar profesorul Anton ține o conferință.

Multă vreme în peșteră domni tăcere deplină. Lumina tremurătoare a lumînării arunca umbre mișcătoare pe pereți și dădea un aspect fantomatic fețelor trase de oboseală.

- Afară o fi soare ? întrebă încet Costel.

Profesorul ridică privirea spre băiat, apoi îl mîngîie pe păr:

- Nu poate fi soare, zise după ce-și privi ceasul. E trecut de miezul nopții.

Erau obosiți, dar nici unuia nu-i venea să se culce. După o vreme mîncară cîte un biscuit și băură o înghițitură de apă. Apoi se apucară să întocmească un inventar bibliografic al hîrțiilor găsite. Cîteva ore se auzi numai vocea monotonă a lui Coman, întreruptă cînd și cînd de scîrțîitul creionului cu care studenta nota titlurile:

-„Pravilă cuprinzînd manualul Proheiron al împăratului bizantin Vasile Macedoneanul - manuscris anonim - slavonă - fără dată*

Psaltirea - tipăritură - autor diaconul Coresi - românește cu caractere slavone - datată Brașov 7078 (1570)"... „Allxândria sau povestea minunată a viteazului împărat Machedon - manuscris anonim - românește cu caractere slavone - datată 7077 (1569)"... „Hrisov cu peceti prin care Petru Vodă dăruiește mănăstirii Hlendar de la muntele Athos un sat și două sălașe de țigani - grecește - datat 7093 (1585)"...

Costel lua fiecare hîrtie pe care profesorul o descifra, rînduind-o în cufărul cel mic. După ce terminară, întrebă :

- De ce trebuie scriși cîte doi ani la hîrțiile astea?

- Cei vechi, îl lămură Coman, socoteau anii „de la facerea lumii", pe care, cu totul greșit, desigur, o credeau la 5508 înainte de era noastră. Mai tîrziu a fost adoptat calendarul așa-zis gregorian; numărătoarea începu cu cel de-al 30-lea an al domniei lui Cezar. în ce an te-ai născut tu ?

- în 1948.

- Deci, după stilul vechi, te-ai născut în anul 7456. Calendarul modificat a fost introdus în 1582, cu un an deci înainte de suirea pe tron a lui Petru Cercel. La noi a fost introdus mult mai tîrziu, după primul război mondial.

Costel se mai gîndi puțin, apoi întrebă din nou :

- Cum a putut dărui voevodul sălașe de țigani ? Se pot dărui obiecte sau vite, dar nu oameni.

Coman se uită, zâmbind, la Ileana Velescu. Aceasta zîmbi și ea :

- Răspunde-i, tovarășe profesor. Pe mine, drept să-ți spun, întrebările lui mă pun adesea în mare încurcătură.

Profesorul își alese cu grijă cuvintele:

- A fost o vreme cînd oamenii se vindeau și se cumpărau sau se dăruiau, pur și simplu, ca vitele sau ca obiectele neînsuflețite. Pentru tine, un pionier care trăiește în zilele noastre și în țara noastră, aceasta pare ciudat, de necrezut chiar. Și totuși așa era pe vremea lui Petru Cercel. Țiganii erau robi, erau sclavii pămîntului. Boierul moștenea, cumpăra sau vindea o moșie cu păduri, clădiri, vite, stupi, iazuri și cu două-trei sate cuprinzînd un număr de sălașe de țigani. Ni s-au păstrat, de pildă, numeroase acte datate unde figurează, în înșiruirea bunurilor cu care unii boieri își înzestrau cîte o fată de măritat, numărul robilor legați de pă- mînt. în Moldova, pe lîngă țigani, erau robi și tătarii care fuseseră prinși în războaie și trăiau în sălașe ca și țiganii.

- Bine, dar ce nevoie avea o mănăstire de robi? Treaba călugărilor era doar să se roage.

- Numai în teorie. în practică se întîmpla cu totul altfel. în vremea aceea, biserica era un mare feudal, care stă- pînea întinse domenii, folosind munca țăranilor dependenți și a robilor. Marele domeniu al mănăstirii, format în special din dani domnești și boierești, se ocupa cu agricultura, creșterea vitelor, pescuitul, albinăritul, cultivarea viilor. Dintr-un catastih al mănăstirii Galata,

întocmit cam prin vremea domniei lui Petru Cercel, rezultă că domeniul acesteia cuprindea 16 sate, 20 de mori, 486 de stupi, 100 de țigani și 1.473 de vite. Multe mănăstiri erau nespuse de bogate, iar călugării nu disprețuiau deloc bunurile materiale - cum te simți îndemnat să crezi -, ci își apărau cu multă îndârjire și abilitate domeniile.

- Cred că la aceasta trebuie să adăugăm, zise studenta, faptul că numeroase mănăstiri din țările românești erau închinată altora din Orient, în special mănăstirilor Hilandar și Zogratu de la muntele Athos și celor din Ierusalim. Călugării greci trimiteau veniturile mănăstirilor peste hotare, contribuind astfel la sărăcirea țării. În 1803, când domnitorul Alexandru Ioan Cuza a secularizat averile mănăstirești, acestea cuprindeau mai mult de un sfert din suprafața țării.

Băiatul mai puse câteva întrebări. Profesorul îi răspundea cu răbdare și seriozitate, așa cum se vorbește cu un om în toată firea.

Într-un târziu, Costel ațipi. Orele treceau încet. Pe la prînz, profesorul urcă puțul și aduse o pătură. Studenta nu dormise deloc.

- Cînd am fost sus, zise încet Coman, am auzit niște zgomote înfundate. Mi-am amintit de o vizită pe care am făcut-o într-o mină de cărbuni : ciocanele de abataj făceau un zgomot asemănător.

În ochii fetei se ivi o rază :

- Crezi..., crezi că... ar fi minunat.

- Nu sînt sigur. De aceea am ezitat să-ți spun. Nu trebuie încă să ne facem Iluzii. După socoteala mea, e prea devreme ca acela de afară să fi întreprins ceva.

Tăcură cîțva timp. Aerul din nișa în care se aflau se În- groșase parcă, și studenta avea uneori o senzație de sufocare. Dar nu se plînsese. Din cînd în cînd, se scula și mergea pînă la deschizătura care dădea înspre peștera mare. Coman înțelese, dar nu spuse nimic. După o vreme remarcă, aparent fără legătură:

- Sus, aerul e mult mai dens. Fapt e că ne-am înșelat crezînd că peștera are legătură cu exteriorul. Aerul ni se părea proaspăt fiindcă nu se scursese decît puțină vreme de la surparea Intrării în peșteră. Totuși, dat fiind proporțiile impresionante ale sistemului de grote, cubajul ne va ajunge pentru multe zile.

Din nou tăcură o vreme. Abia acum Ileana simți că o răzbate oboseala. Coman îi așternu pătura și câteva stofe groase pe jos, și curînd studenta căzu într-un somn greu, neliniștit.

Se trezi abia după câteva ore. Profesorul, cu ochii înroșiți de nesomn, era cufundat în citirea jurnalului lui Berthier. Din cînd în cînd lua note pe un carnet

Studenta se apropie. Coman ridică ochii:

- Este o lucrare neprețuită. Prin datele extrem de interesante cu privire la curtea lui Henric al III-lea, poate sta alături de celebrul jurnal al lui Pierre de

l'Estoile. Iar în privința datelor asupra scurtei domnii a lui Petru Cercel este unic în felul său.

închise cartea, își rezemă capul de cufăr și privi visător spre tavanul stîncos, unde lumina tremurătoare a lumînării își juca umbrele.

- Berthier a fost un om în adevăratul Înțeleș al cuvîntului, Și-a ținut jurnalul pînă în ultima clipă, cu convingerea fermă că într-o zi va fi găsit.

Tăcu o clipă, apoi continuă :

- Peștera de jos avea ieșire directă la Drumul Grănicerilor. Muntele acesta, capricios și în continuă mișcare, l-a îngropat pe Berthier și pe însoțitorii săi în toamna anului 1565. Șapte ostași de-ai lui Petru Cercel, care se aflau într-o Încăpere alăturată, împreună cu restul de lăzi și cîteva tunuri, și-au găsit Imediat moartea, striviți de stînci. Mulți ani mai tîrziu, în urma unui cutremur, o țeavă de tun a fost dezgropată și găsită de ciobanii din regiune. Mai tîrziu, un bombardament din timpul primului război a scos la Iveală cîteva monede, care au împodobit gîtul unei fete frumoase. Muntele își dezvăluie astfel, Încet și cu zgîrcenie, secretul,...

Profesorul deschise manuscrisul la ultima filă.

- Iată cum își încheie Berthier jurnalul:

septembrie 1585. Nu mai avem alimente. N-am băut apă de șase zile. Sînt atît de slăbit, că abia mai pot ține pana în mînă. Fie ca acela ce va găsi aceste însemnări să-i spună,» stăpînului meu, luminatul principe al Valahiei Petru Dimitrie că nu mi-am călcat cuvîntul ce i l-am dat și i-am rămas credincios pînă în ultima clipă".

Din nou se lăsă tăcerea. Coman închise jurnalul, îl înveli în pînza lui și-l puse în fundul cufărului.

- Petru Cercel, zise încet, n-a aflat niciodată ce s-a întîmplat cu bogățiile lui. A fost ucis mișelește, cusut într-un sac și aruncat în mare, în martie 1590, de gealații lui Sinan Pașa - pe numele său adevărat Scipione Cigala - pe corabia care-l ducea în exil, spre insula Rodos. Poate că pînă în clipa morții a crezut că Berthier l-a trădat...

- Ai acum întreg materialul pentru lucrarea dumitale, zise studenta.

Din colțul unde se afla Munteanu, se auzi un hohot de rîs :

- O s-o scrie pe lumea cealaltă. Acolo o să se întîlnească și cu Berthier, și cu Cercel.

Nimeni nu-i răspunse. Costel se trezi speriat și se uită la geolog cu ochii mari. Acesta continua să hohotească într-un acces de nervi:

- O să ne ia dracul pe toți. Ca șobolanii o să murim, fără să mai vedem lumina zilei.

Rîsul lui suna spart, multiplicat lugubru de ecoul peșterii. Costel se trase speriat în spatele profesorului. Acesta se ridică și se apropie de geolog :

- Liniștește-te, îi spuse calm. Nu uita că e un copil cu noi.

- Ca șobolanii! urla geologul ca ieșit din minți. Ca șobolanii!

Hohotul lui răsuna sinistru pînă în ungherele cele mai depărtate ale galeriilor stîncoase.

Cu o mînă, Coman îl ridică, și pumnul lui izbi cu sete falca celuiilalt. Geologul căzu ca o cîrpă, pierzîndu-și cunoștința. Fața lui contractată se destinse ca într-un somn odihnitor.

În clipa aceea, o explozie puternică făcu să se cutremure întregul munte de piatră, și ecourile ei prelungite pătrunseră prin toți pereții stîncoși, învăluindu-i și amețindu-i pe cei din peșteră.

Coman scoase lanterna din buzunar și, aprinzînd-o, se repezi afară. În cîteva minute se cățără pe treptele puțului. Coridorul îngust care ducea spre peștera unde se adăpostiseră de ploaie era plin de praf. îl străbătu tușind și lăcrimînd, lovindu-se de zidurile strîmte și rupîndu-și hainele în colțurile ascuțite de stîncă. Deodată îl izbi o lumină puternică. Lumina zilei!

între cele cîteva chipuri străine, recunoscu unul care-i era familiar :

- Tovarășe profesor! strigă și, amețit de lumină și de fericire, căzu în brațele savantului.

La mai puțin de un an de la această întîmplare, profesorul Iosif Anton a ținut în aula Bibliotecii centrale universitare o conferință cu tema „Arhiva Berthier”. În fața numeroșilor auditori, care umpleau sala pînă la refuz, savantul și-a încheiat astfel expunerea :

„După părerea mea, cele patru cruci din peștera arată locul unde sînt înmormîntați Berthier și trei însoțitori necunoscuți de-ai săi, care aveau misiunea să păzească bogățiile voevodului valah. Ei au murit îngropați de vii în urma surpării pereților de la intrarea în peșteră, și rămășițele lor au fost înmormîntate două veacuri mai tîrziu de haiducul Eftimie, care le-a cioplit și crucile.

Acesta din urmă, de asemenea zidit de viu în urma cutremurului din 1802 - după ce a încercat să găsească altă ieșire săpînd treptele din puț central al peșterii -, răpus de foame și de sete, s-a sinucis. A murit după ce găsise bogățiile uriașe ale lui Petru Cercel, care însă nu-i mai puteau fi de folos.

Anul trecut, în urma unei furtuni neobișnuit de puternice, rocile calcaroase de mică duritate ale peșterii s-au' surpat din nou, astupînd ieșirea; de data aceasta, însă, o a treia dramă a putut fi evitată, și întreaga întîmplare a dus la descoperirea - deosebit de importantă pentru cercetătorii istorici - a bogățiilor lui Petru Cercel și a arhivei Berthier, care au format obiectul acestei conferințe."

Aplauze îndelungi au răsplătit nu numai conferința Interesantă a savantului, dar și contribuția sa la salvarea celor din peșteră, contribuție pe care - în modestia sa - n-a menționat-o nici măcar în treacăt, dar pe care mulți dintre studenții ce se aflau în sală o cunoșteau.

După încheierea conferinței, l-au așteptat Paul Coman și Ileana Velescu, care țineau să-l felicite. Era o după-amiază însorită de iunie; pe stradă - în fața

sălii unde avusese loc conferința - savantul se opri o clipă de vorbă cu cei doi tineri :

- Ieri după-amiază, le spuse, am dat examen de admitere cu studenții care la toamnă vor intra în anul întâi. Lucrarea unuia dintre ei mi-a atras în mod deosebit atenția. Candidatul se numea Boldeanu Gheorghe. Numele nu-ți spune nimic?

Coman se gândi o clipă, apoi se luminează:

- E numele baciului de la Cerdacul Standului, cel care în 1802 a găsit fragmentul de tun cu stemă.

- Da. L-am întrebat pe candidat de unde este. Mi-a spus că e din ținutul Rucărului. Tatăl său e președintele stînei cooperatiste. Bunicul și străbunicul său au fost ciobani... Cred că el o să fie un bun profesor de istorie.

Se uită la Coman zâmbind :

- Ai memorie bună. Ai să fii u» bun asistent universitar la catedra de istorie.

- Asistent uni-ver-sitar?! se bîlbîi tînărul.

- A-sis-tent u-ni-ver-si-tar, Îl imită savantul. Am uitat să-ți spun că am numirea dumitale în buzunar. Prin urmare, la toamnă ai să fii asistentul meu.

Se căută prin toate buzunarele și pînă la urmă scoase o hîrtie cu antet și ștampile, pe care O întinse tînărului. Acesta privea decizia și parcă-i pierise graiul.

- Te felicit, tovarășe asistent, făcu Ileana Velescu veselă.

- Lucrarea dumitale despre Petru Cercel, continuă savantul, are o necontestată valoare științifică, atît pentru informația inedită pe care o aduce, cît și prin concluziile bine motivate pe care le trage. Te voi cita de mai multe ori în studiul meu despre relațiile externe ale Țării Românești în a doua jumătate a veacului al XVI-lea, la care lucrez acum.

- Să vedeți..., făcu încurcat Coman, ca asistent la catedra de istorie... Ileana e studentă... și...

- Foarte bine, se bucură savantul. Va avea ce învăța de la dumneata.

- Nu despre asta e vorba. Știți... noi am hotărît să ne căsătorim și... ca soțul ei... ea fiind studentă...

Tînărul se opri încurcat și roșu la față. Ileana urmărea cu atenție suspectă ce se întîmpla în cealaltă parte a străzii.

- Felicitările mele, rîse profesorul. La toamnă o să aranjăm problema relațiilor dintre asistentul meu și studenta Coman Ileana. Pînă atunci mai e vreme. Vasăzică va fi o familie de istorici.

- Se pare că vom avea și un al treilea profesor de Istorie în familie, zise studenta zîmbind,

- Cum așa ? se miră savantul.

- Ieri, la sfîrșitul anului școlar, învățătoarea lui Costel a făcut în clasă

o anchetă cu tema „Ce profesie îmi voi alege”. Vecinul din dreapta lui Costel a răspuns că vrea să devină aviator, iar cel din stînga - explorator. Costel i-a spus învățătoarei că vrea să fie profesor de istorie. Colegii au încercat să-l ia peste picior, dar el le-a rîs în nas. Știe el ce știe...

Izbucniră toți trei în rîs, și cîțiva trecători se întoarseră privindu-i amuzați. Printre aceștia s-a nimerit să fie și Mișu Munteanu, care, văzîndu-i, își scoase pălăria. Dar nici unul dintre ei nu-i răspunse la salut. Poate nu l-au văzut... sau poate n-au vrut să-i răspundă». Nu mai rîdeau, și, după cîteva clipe de tăcere penibilă, profesorul Anton scoase ceasul:

- E tîrziu. Astă-seară plec în concediu și încă n-am împachetat.

Își luă rămas bun și se îndreptă spre mașina care-l aștepta.

- Unde plecați, tovarășe profesor? strigă Coman.

Savantul se opri cu un picior pe scara mașinii și se întoarse încruntîndu-se

:

- Asta-i bună ! Unde plec? La Rucăr, bineînțeles.

La moș Petrache, la fostul sergent - vreau să zic sergent-major - Negară Petre.

Se căută iar prin toate buzunarele și, în sfîrșit, găsi un pachetel pe care-l arată tinerilor:

- Am cumpărat o zgardă nouă pentru Ursu...

Și, în timp ce mașina se depărta, le făcu semne prietenoase cu mîna.

Sfîrșit